

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER.

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34e JAARGANG

WOENSDAG 23 MAART 1949

No. 1663

COMMISSIE VAN REDACTIE:*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;**F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.***COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:***J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;**F. Versichelen.**Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste bladzijde van dit nummer.***INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	227
Sommaire, summaries	227
„Local currency” en zijn besteding door Prof. Dr C. Goedhart	228
De vrachtenmarkt in 1948 door C. Vermey	231
India's voedselprobleem door Chris H. J. Scheffer	234
Boekbespreking:	
Barbara Ward, <i>The West at bay</i> , bespr. door J. H. Lubbers	236
Aantekeningen:	
Het tweede verslag van de Nederlandse Regering betreffende de werking van het E.R.P.	237
De staatkundige zijde van de Benelux door Prof. Mr C. W. de Vries	238
Bedrijfseconomische notities:	
De komende wijziging van de omzetbelasting door J. C. Brezet	239
Geld- en kapitaalmarkt	241
Statistieken:	
Bankstaten	241
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	242
Overzicht der laatste vier verkorte balanssen van De Nederlandsche Bank	243

DEZER DAGEN

werd om het Haagse protocol, eerst zo behoedzaam uitgebeend, het eerste vlees gelegd. De Nederlandse minister van Financiën toonde de Kamer een stilleven met benzine en suiker, zout en gedistilleerd; bindmiddel van de compositie was de unificatie van accijnzen, noodzakelijk onder een economische unie. De volksvertegenwoordiging vertrouwde kennelijk de oud-Hollandse traditie van meester-schap in dit genre; zij knikte, vrijwel in stilzwijgen, goedkeurend:

„Stil even” zei daarentegen een gedeelte van de Belgische Kamer, toen dezelfde stof daar werd voorgelegd. Een rustpoos van een dag bleek nodig om de gelegenheid te geven dit zware brok te verteren. Rustpoos, die waarschijnlijk binnenkort zal worden verlengd, daar de huidige regeringscoalitie teveel doornen in het vlees steken. De Premier, van mening, dat het met het huidige Kabinet vlees noch vis is, wenst, door nieuwe verkiezingen, haring of kuit.

Datzelfde, maar dan rhetorisch, vraagt „The Economist” van 19 Maart jl. aan de Engelse Regering. Kort vóór twee tussentijdse verkiezingen werden bepaalde rantsoeneringen opgeheven, kort na een andere de noodzakelijke verlaging van het vleesrantsoen bekend gemaakt. Meer dan de tijd zal het feit de meeste Engelsen in het vlees snijden.

Zij ontberen echter voor een gerechte zaak: deviezenbesparing. De Engelse Regering — waarschijnlijk wel bewust van de afloop van de twistzaak om Shylock's „pound of flesh” — verzet zich hardnekkig tegen Argentijnse prijzeisen. Doch, voortgezette verschuiving in de Britse economische structuur, de binnenlandse fokkerij zal krachtig worden bevorderd. Nog is 'men echter niet toe aan de toestand, toen Washington Irving een Engels Kerstfeest beschreef: „an epitome of country abundance, in this season of overflowing larders”.

„Komt Nederland weer zover? De minister van Landbouw heeft de opheffing van de vleesrantsoenering op afzienbare termijn aangekondigd, evenals die van andere voedingsmiddelen. „Gelijk de koeien gaan bij duizenden te weide”, schreef Vondel, „en groeien bij het gras”. Hij dacht nog niet aan veevoer en vee als geïncarneerde valuta; dat maakt dit beeld te optimistisch.

Te optimistisch is ook President Truman geweest over de meerderheid, die hij bij de verkiezingen van November jl. behaalde. Het gaat hem in Congres en Senaat niet naar den vleze: het sociaal-politieke program voor het Zuiden en zijn voorstellen tot huurbeheersing zijn beide om huis gebracht. Doch de buitenlandse politiek gedijt; het Noord-Atlantisch pact begint zich te zetten.

Nog wordt gewacht, of dit ook geldt voor de opinie van de Veiligheidsraad over de oplossing in Indonesië. Zolang dit nog hangt, gedraagt een Nederlander zich het beste als het vleesgeworden geduld.

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

COUPONBETALING

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

The Statist

ESTABLISHED 1878

An Independent Journal of Finance
and Trade

**OBJECTIVE APPRAISALS
CONSIDERED JUDGMENT
IMPARTIAL OPINION**

Contains most complete range of
British economic and financial statist-
ics published in any weekly journal

World wide circulation

Annual subscription rate: (post free-
to include all supplements) £ 3:2:6
(fl 33,40)

*A Special Supplement on Economic Con-
ditions in The Netherlands was published
on January 31 1948. A limited number
of this Supplement remain for sale.*

LONDON: 51 CANNON STREET, E.C. 4

ROTTERDAMSCH
BANK

AFWIKKELING
VAN
NALATEN-
SCHAPPEN

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

Behandeling van alle
bankzaken

Bezorging van alle
assurantien.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

DISPOSITIE CENTRALE

Kassierskantoor voor Héris-Disposities
Amstelstraat 14-18, Amsterdam.
Opgericht 1933.

Abonné's op van der Graaf & Co's Ver-
liesposten - Voorkomend - Systeem kunnen
voor retour-kwitanties, waarvan de bij le-
vering vastgestelde betalingsdatum niet
meer dan 6 maanden is overschreden, ge-
bruik maken van de HER-DISPOSITIE

METHODE DER DISPOSITIE-CENTRALE, dienst II van
het V.V.S.). Hierdoor verkrijgen zij een selectie tussen goede
en kwade posten.
Vraagt toezending der V.V.S.-brochure, waarin onze methode
van héris-disponeren nader wordt uiteengezet.

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit
is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer
van dezelfde week worden opgenomen.

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Prof. Dr C. Goedhart, „Local currency” en zijn besteding.

De monetaire drainering van de volkshuishouding, gevolg van het naar een speciale rekening („local currency”-rekening) overbrengen van de tegenwaarde der Marshall-schenkeningen, heeft een gunstig effect, zolang en voor zover er inflatoire krachten werkzaam zijn. In zo'n situatie — en ook bij monetair evenwicht — zijn slechts monetair indifferente bestedingen der „local currency” gewenst. Voor het toevoeren van geld aan de volkshuishouding dient de speciale rekening pas te worden gebruikt, wanneer deflatoire krachten in zodanige mate de overhand krijgen, dat daardoor duurzame werkloosheid zou dreigen te ontstaan. Het Marshall-plan zou zijn doel missen, indien op een bepaald moment de ter beschikking gestelde hulp door gebrek aan koopkracht niet meer zou kunnen worden opgenomen of de betaling der geïmporteerde Marshall-goederen zou bijdragen tot het duurzaam braak liggen van productieve krachten.

C. Vermey, *De vrachtenmarkt in 1948.*

Hoewel voor de scheepvaartmaatschappijen het afgelopen jaar, zoals de eerlang te publiceren jaarverslagen zullen uitwijzen, stellig niet ongunstig is geweest, behoort de hausse tot het verleden. Tegenover lager vrachten, d.w.z. geringer bruto inkomsten, staan zware fiscale lasten en exploitatiekosten, die bovendien — met uitzondering van de prijzen van bunkerolie — nog steeds een neiging tot stijgen vertonen. Ook de exorbitante bouwkosten en lange levertijden houden risico's van niet te onderschatten betekenis in. Het is overigens niet doenlijk om een ook maar enigszins betrouwbare prognose van het toekomstig vrachtverloop te geven; teveel onzekere factoren beheersen de huidige situatie. Gedurende het eerste kwartaal 1949 zullen inmiddels de resultaten, te behalen door de rederijen, die de algemene vrachtvaart uitoefenen, vermoedelijk niet onbevredigend zijn.

Chris H. J. Scheffer, *India's voedselprobleem.*

Het probleem „te weinig voedsel voor te veel mensen” vormt reeds jaren lang een van de meest tragische vraagstukken, waarmee Azië worstelt; dit geldt met name — zoals in dit artikel aan de hand van cijfers wordt aangetoond — voor India. Het valt zelfs te betwijfelen, of voor India ooit een oplossing zal kunnen worden gevonden, wanneer het probleem van de zijde der voedselvoorziening wordt aangepakt. Bevolkingsdeskundigen zijn van mening, dat men het vraagstuk van de bevolkingszijde ter hand dient te nemen. Het geboortecijfer zal moeten dalen. De moeilijkheid is, dat in India, zoals na uitgebreid onderzoek is vastgesteld, een verhoging van de levensstandaard het geboortecijfer omhoog doet gaan. Belangrijkste factor is dus verhoging van het verantwoordelijkheidsgevoel der bevolking.

SOMMAIRE.

Prof. Dr C. Goedhart, *Le compte „Local currency” et son utilisation.*

Le blocage de la contre-valeur des dons-Marshall en compte „spécial” comporte des suites favorables, lorsque l'inflation agit dans l'économie nationale. Si au contraire, la déflation tend à prendre le dessus, et d'une telle manière qu'un chômage durable en résulterait, le „compte spécial” devrait être utilisé pour drainer vers l'économie nationale des moyens de paiement.

C. Vermey, *Le marché du fret pendant l'année 1948.*

Au marché du fret la hausse appartient au passé. La baisse du fret se trouve encore aggravée par de lourdes charges fiscales et des frais d'exploitation élevés. Les frais excessifs de construction et les longs délais de livraison, également, comportent des risques qu'on ne doit pas sousestimer. Par ailleurs, le premier trimestre de 1949 rapportera encore des résultats satisfaisants aux compagnies maritimes.

Chris H. J. Scheffer, *Le problème du ravitaillement aux Indes.*

Les Indes se trouvent confrontés avec un manque sérieux de produits alimentaires. Des experts en matière de démographie sont d'avis que ce problème doit être attaqué par une politique démographique appropriée. La seule solution semble être la baisse de la natalité.

SUMMARIES.

Prof. Dr C. Goedhart, *Spending local currency.*

The blocking of the local currency value of Marshall grants on a special account appears to have favourable effects if there are inflationary tendencies. If, on the other hand, deflationary tendencies are prevailing to such an extent that a considerable degree of unemployment may be expected, the special account has to be used for increasing purchasing power.

C. Vermey, *Tramp shipping in 1948.*

The tramp shipping boom belongs to the past. Lower freight rates are confronted by heavy taxes and higher running expenses. Additionally, new ships are very expensive whereas the time of delivery is long. Nevertheless, tramp shipping companies seem to have made satisfactory profits during the first quarter of 1949.

Chris H. J. Scheffer, *India's food problem.*

India is struggling with a serious food shortage. In the short run this problem seems to be insoluble. Population experts are holding the view that this food problem can be solved only by lowering India's birth rate. Consequently the case for better education in India appears to be very strong.

„LOCAL CURRENCY” EN ZIJN BESTEDING.

Sedert de tweede wereldoorlog is het internationale economische jargon verrijkt met een term, waarvan het gebruik op duidelijke wijze de Amerikaanse economische suprematie over een groot deel van de wereld demonstreert. De geldeenheden der wereld worden verdeeld in dollars en „local currency”. Een bijzondere klank en inhoud heeft dit begrip gekregen, doordat — krachtens de Amerikaanse *Economic Co-operation Act of 1948*¹⁾ en de op grond daarvan met de Marshall-landen gesloten bilaterale overeenkomsten — de tegenwaarde in „local currency” van de als „grants” ontvangen Marshall-hulp moet worden geboekt op speciale rekeningen, die in de wandeling als „tegenwaarderekeningen” of „local currency rekeningen” plegen te worden bestempeld. Weliswaar zijn soortgelijke speciale rekeningen reeds bij vorige gelegenheden, bijv. voor de tegenwaarde van UNRRA-leveranties, gecreëerd, doch eerst het Europese Herstel Programma heeft de vraagstukken, verband houdende met de totstandkoming en besteding van tegoeden op local currency rekeningen in een groot aantal landen, waaronder uiteraard ook ons land, onder de publieke aandacht gebracht. Het is daarom wellicht nuttig, in dit tijdschrift zowel aan de financieel-technische als aan de sociaal-economische aspecten van de bedoelde vraagstukken enige aandacht te wijden.

Technische aspecten.

In de bilaterale overeenkomsten, welke door de E.H.P.-landen zijn gesloten met de Verenigde Staten, hebben de betrokken regeringen zich tegenover de Amerikaanse Regering o.a. verplicht²⁾, een speciale rekening te openen bij de centrale bank en daarop de tegenwaarde — omgerekend tegen de met het International Monetary Fund overeengekomen pariteit — te storten van de geïndiceerde dollarkosten voor de Amerikaanse Regering van goederen, diensten en technische inlichtingen, welke krachtens de *Economic Co-operation Act of 1948* als schenking zijn verleend. De betrokken Europese regeringen zijn verplicht de stortingen te verrichten, zodra van de *Economic Co-operation Administration* (E.C.A.) te Washington kennisgevingen van de bedoelde dollarkosten zijn ontvangen en daarmee vast staat, welk deel van de ontvangen bijdragen als schenking kan worden beschouwd. In afwachting van deze „notifications” kunnen voorschotstortingen worden verricht.

Vijf procent van iedere storting dient krachtens de *Foreign Aid Appropriation Act 1949* ter beschikking te worden gesteld van de Amerikaanse Regering voor dekking van haar uitgaven in het betrokken land, waaronder de administratiekosten van de E.C.A.-missie en aankopen van strategische grondstoffen.

Voorts dienen de binnenlandse transportkosten van Amerikaanse reliefsgoederen uit de local currency rekening te worden bestreden. De besteding van het overblijvende, grootste gedeelte der local currency rekening vereist steeds een overeenkomst met de Amerikaanse Regering, waartoe het betrokken Europese land voorstellen kan indienen. Zowel de *Economic Co-operation Act of 1948* als de bilaterale overeenkomsten bevatten richtlijnen voor deze besteding, volgens welke de Amerikaanse Regering rekening zal houden met de behoeften van het begunstigde land aan het bevorderen of handhaven van binnenlandse monetaire en financiële stabiliteit, het stimuleren van de bedrijvigheid en de internationale handel en het exploreren en ontwikkelen van nieuwe welvaartsbronnen. Als voorbeelden worden in het bijzonder genoemd:

a. uitgaven voor projecten en programma's; welke deel uitmaken van nationale of E.H.P.-programma's voor de

ontwikkeling van de productiecapaciteit en uitgaven voor projecten, waarvan de kosten buitenslands worden gedekt door E.C.A.-hulp, andere Amerikaanse hulp of door leningen van de International Bank for Reconstruction and Development;

b. uitgaven ten behoeve van de additionele productie van materialen met het oog op actuele of potentiële tekorten in de hulpbronnen van de Verenigde Staten;

c. doeltreffende vermindering van de nationale schuld, in het bijzonder schuld ondergebracht bij de centrale bank of andere bankinstellingen.

De bedragen, welke op de local currency rekeningen worden geboekt, komen voor de gezamenlijke Marshall-landen overeen met de tegenwaarde der door deze landen als schenking ontvangen Amerikaanse dollarhulp. Voor ieder land afzonderlijk geldt deze overeenstemming niet, zulks als gevolg van de inter-Europese herverdeling der Marshall-hulp krachtens de op 16 October 1948 te Parijs gesloten „Overeenkomst voor inter-Europese betalingen en compensaties”. De Marshall-landen stellen immers, voor zover zij in het lopende onderlinge betalingsverkeer een bilaterale „crediteur”-positie innemen, „trekkingsrechten” in local currency ter beschikking van de „debiteuren”. Het daartegen validerende gedeelte der Amerikaanse schenkingen wordt door de Verenigde Staten als „conditional aid” verleend, zodat de tegenwaarde in local currency van de conditional aid wordt doorgegeven aan de debiteurlanden. Per saldo ziet elk der betrokken landen op zijn local currency rekening een bedrag verschijnen, gelijk aan de tegenwaarde der totale Amerikaanse schenkingen, verminderd met de verstrekte trekkingsrechten en vermeerderd met de tegenwaarde der ontvangen trekkingsrechten. Anders gezegd: in ieder land is de local currency rekening uiteindelijk gelijk aan de totale in schenkingen ontvangen netto hulp: de tegenwaarde van de „unconditional aid” vermeerderd met de tegenwaarde der ontvangen trekkingsrechten³⁾.

De boekingen op de local currency rekeningen — inclusief de voorrekeningen, waarop de tegenwaarde van ontvangen „grants” tijdelijk wordt gestort in afwachting van de „notifications” der E.C.A. — komen overeen met de bedragen, welke de importeurs der aan de betrokken landen als schenking geleverde goederen ter betaling aanwenden en daardoor aan de circulatie onttrekken⁴⁾. Volledigheidshalve moet hieraan worden toegevoegd, dat deze overeenstemming alleen geldt voor zover de schenkingen volledig zijn geëffectueerd. Indien een land Marshallgoederen moet vóórfinancieren uit eigen dollarbezit, vindt de inkrimping der geldcirculatie reeds plaats op het moment van betaling van de dollars door de importeur, terwijl de boeking op de local currency rekeningen uiteraard eerst kan geschieden, zodra de betrokken dollars door de E.C.A. aan de centrale bank zijn gerembourseerd en daarmee de schenking een feit is geworden.

Nu is het in beginsel niets bijzonders, dat de betaling van importen op zichzelf beschouwd gepaard gaat met inkrimping der geldcirculatie. Dit geldt immers voor iedere

¹⁾ De techniek der boeking van de trekkingsrechten is niet in alle landen gelijk. Zo wordt in Engeland, waar de boekingen op de local currency rekening sedert 14 December 1948 wettelijk zijn geregeld, de tegenwaarde der conditional grants geboekt op een afzonderlijke „Intra European Account”, waarvan de ter beschikking van andere Europese landen gestelde trekkingsrechten worden afgeboekt. Ook in Nederland wordt de tegenwaarde der conditional grants geboekt op de local currency rekeningen, waaruit de verleende trekkingsrechten worden afgeboekt. In België, welk land tot dusver meer trekkingsrechten heeft verleend dan het aan conditional grants heeft ontvangen, zijn op de local currency rekeningen behalve de tegenwaarde der conditional grants voorlopig tevens de in voorschot te verlenen trekkingsrechten geboekt, waartegenover een debetpost in de balans van de Nationale Bank is opgenomen. De trekkingsrechten, waarover is beschikt, worden van de aldus gecombineerde creditrekening afgeboekt, terwijl voorts geleidelijk compensatie der debet- en creditrekeningen plaatsvindt.

²⁾ Voor Nederland is deze verplichting vastgelegd in art. IV van de op 2 Juli 1948 getekende „Overeenkomst tot economische samenwerking tussen de Regeringen van het Koninkrijk der Nederlanden en de Verenigde Staten van Amerika”.

⁴⁾ Aan de omstandigheid, dat geen onttrekking van geld aan de circulatie plaatsvindt, voor zover en voor zolang de geïmporteerde goederen met bankcrediet worden gefinancierd, moge in dit verband voorbij worden gegaan.

invoer, waarvoor betaling plaatsvindt aan banken (deviezenaankoop) of uiteindelijk — indien de Overheid buitenlandse credieten of schenkingen heeft ontvangen — aan de Overheid. Inkrimping van de binnenlandse geldcirculatie blijft bij importen voor niet-overheidsgebruik slechts dan achterwege, wanneer of buitenlands crediet wordt verleend aan de importeur of de benodigde deviezen worden verkregen door realisatie van binnenlands particulier bezit aan deviezen of andere buitenlandse waarden. Het geldvernietigende effect van de import van Marshallgoederen onder de schenkingsregeling verschilt derhalve, zolang de Overheid de aan de volkshuishouding geschonken goederen tegen betaling distribueert, niet van het geldvernietigende effect van importen waarvoor de benodigde deviezen uit aan de Overheid verleende credieten stammen.

Voor de overheidsfinanciën maakt het echter uiteraard wel verschil of — in het geval van credieten — de buitenlandse Staatsschuld toeneemt onder gelijktijdige en equivalente verbetering van de binnenlandse netto Staatsschuld (bruto schuld minus het banktegoed van de Staat) dan wel — in het geval van schenkingen — noch in de buitenlandse noch in de totale netto binnenlandse schuld wijziging komt, zolang de ontvangsten aan local currency op een speciale rekening zijn gesteriliseerd. Het effect op de binnenlandse schuldsituatie is alleen gelijk, voor zover de local currency rekening voor schuldaflossing wordt aangewend, hetgeen zowel kan geschieden door vermindering van bruto schuld als door overboekingen van de „speciale” naar de „gewone” bankrekening van de Overheid.

Het lijkt niet ondienstig op deze vrij eenvoudige samenhang nog iets verder in te gaan, vooral omdat vaak, in het bijzonder in de Engelse pers, een voorstellingswijze wordt gesuggereerd, volgens welke de stortingen op de local currency rekening met automatische aflossing van Staatsschuld gepaard gaan. Men wijst dan op de aflossing van schatkistpapier, welke haar beslag krijgt doordat de banken met het oog op de voldoening der stortingen schatkistpapier laten aflopen. Vond de storting niet op de „speciale” doch op de „gewone” rekening van de Overheid plaats, dan zou tegen deze zienswijze niets zijn in te brengen. Het effect van de importbetalingen zou zich dan kunnen beperken tot een inkrimping der bankbalansen: een simultane daling van banktegoeden en bij de banken ondergebracht schatkistpapier⁵⁾, mogelijkerwijze geheel of gedeeltelijk aan het oog onttrokken door een compenserende expansie uit anderen hoofde. Nu evenwel de „speciale” rekening is voorgeschreven, is er de verdere consequentie dat de storting op deze rekening, via de aflossing van schatkistpapier bij de handelsbanken, of ten koste gaat van het „gewone” banktegoed van de Overheid — hetgeen bijv. in Nederland tot dusver het geval is — of noopt tot het onderbrengen van schatkistpapier bij de centrale bank; dit laatste bijv. in Engeland, waar schatkistpapier van de handelsbanken via Egalisatiefonds en Treasury „verschoven” wordt naar de Bank of England⁶⁾.

In beide gevallen vindt slechts overheveling plaats van (netto) overheidsschuld van de handelsbanken naar de centrale bank. Het is juist, dat iedere overheidsontvangst in nationale valuta uit anderen hoofde dan aantrekking van binnenlands crediet automatisch leidt tot een vermindering van de netto binnenlandse overheidsschuld — zoals het omgekeerde geldt voor overheidsuitgaven in nationale valuta voor andere doeleinden dan aflossing van bruto

binnenlandse schuld —, doch zolang de local currency niet in de vrij beschikbare overheidskas vloeit, kan bezwaarlijk worden gesproken van een ontvangst en derhalve evenmin van vermindering der netto overheidsschuld.

De dezerzijds voorgestane wijze van voorstellen heeft het voordeel, dat kan worden gesproken van het „gebruiken” van local currency voor „aflossing van Staatsschuld” of, om nauwkeuriger te zijn, voor „vermindering der netto Staatsschuld”. Het zal de lezer duidelijk zijn, dat de hier gekozen terminologie het gebruik van het begrip netto staatsschuld — in de hiervóór reeds aangeduide zin, van totale schuld minus tegoeden bij bankinstellingen — vereist. Het opereren met dit begrip verdient de voorkeur, omdat juist in deze grootheid en niet in de bruto schuld de uit een monetair oogpunt relevante veranderingen van de Staatsschuld tot uitdrukking komen.

Sociaal-economische aspecten.

De Marshall-schenkings kunnen, evenals vele buitenlandse leningen, worden beschouwd als kapitaalimporten van dualistisch karakter, waarbij de realia aan de bedrijfs-huishoudingen, de geldkapitalen daarentegen (in dollars) aan de Staat ter beschikking worden gesteld, zodat ter verwerving van de voor de invoer der realia benodigde dollars local currency van de volkshuishouding dient te worden overgeheveld naar een overheidsrekening. Ingeval de Staat geen dollarverplichtingen op zich neemt, doch zich een schenking ziet toegemeten, wordt door blokkering der tegenwaarde-rekening, gepaard aan Amerikaanse bestedingscontrole, een rem gezet op additionele uitgaven in local currency, waartoe de Staat door de bijzondere ontvangsten zou kunnen worden verleid.

De bedoelde monetaire drainering van de volkshuishouding heeft een gunstig effect, zo lang en voor zover er in de volkshuishouding inflatoire krachten werkzaam zijn, m.a.w. zo lang door geldschepping en/of aanwezigheid van liquide reserves, die de kasbehoefte te boven gaan, voedsel wordt gegeven aan de aandrang, meer te consumeren en te investeren dan de binnen de volkshuishouding beschikbare productieve krachten aan nationaal product opleveren. Het importoverschot, dat de beschikbare middelen doet stijgen boven het nationale product, vormt een uitlaatklep voor de bestedingsdrang, een uitlaatklep, die slechts onverdeeld gunstig kan worden geacht, voor zover zij noch aantasting van de monetaire reserves en buitenlandse beleggingen noch het aangaan van valutaverplichtingen vereist, doch door schenkingen in werking wordt gezet.

In dit licht moet het vraagstuk der besteding van de local currency rekening worden gezien. Het deflatoire tegeneffect van de schenkingen dient te worden bestendigd, zo lang inflatoire krachten de boventoon voeren en eveneens wanneer het monetaire evenwicht is hersteld. In die omstandigheden zijn slechts monetair indifferente bestedingen van local currency gewenst. Voor additionele uitgaven, m.a.w. voor het toevoeren van geld aan de volkshuishouding, dient de local currency rekening eerst te worden besteed, wanneer deflatoire krachten in zodanige mate de overhand krijgen, dat de volkshuishouding daarvan schade dreigt te ondervinden. Een lichte deflatie kan ten goede komen aan efficiency en arbeidsproductiviteit en bovenal bevorderlijk zijn voor de structurele aanpassing van productiefactoren aan de behoefteschalen van een evenwichtige volkshuishouding. Zij leidt tot een welkome vermindering van de importdrang en van de druk op de monetaire reserves. Voortijdig conjunctureel ingrijpen kan structurele aanpassingen belemmeren. Voor een welbewust toevoeren van nieuw geld aan de circulatie is eerst dan de tijd gekomen, wanneer een voortgezette deflatie een cumulatief karakter dreigt aan te nemen en dreigt te leiden tot duurzame werkloosheid van levende en dode productieve krachten en wellicht ook tot belemmering van die importen, die voor de volkswelvaart — direct of via vergroting van productie- en exportcapaciteit indirect — van

⁵⁾ Wederom volledigheidshalve zij hieraan toegevoegd, dat, voor zover de importbetalingen worden geëffectueerd met bankbiljetten of via vermindering van de tegoeden van de handelsbanken bij de centrale bank, de vermindering der netto schuld in het veronderstelde geval tot uiting komt in de stijging van het overheidstegoed bij de centrale bank in plaats van vermindering van de portefeuilles schatkistpapier der handelsbanken.

⁶⁾ De vrij gecompliceerde Engelse techniek komt hierop neer, dat het Egalisatiefonds dollars verkoopt aan de importeurs, de opbrengst daarvan belegt in schatkistpapier, dat door de banken wordt afgestoten, en vervolgens na remboursing van de dollars het schatkistpapier overdraagt aan de Treasury, die na ontvangst der E.C.A.-notificaties schatkistpapier plaats bij de Bank of England tegen creditering van de local currency rekening.

essentieel belang moeten worden geacht. Het Marshall-plan zou zijn doel missen, indien op een bepaald moment de ter beschikking gestelde hulp door gebrek aan koopkracht niet meer zou kunnen worden opgenomen of de betaling der geïmporteerde Marshall-goederen zou bijdragen tot het duurzaam braak liggen van productieve krachten. Anderzijds dient steeds in het oog te worden gehouden, dat, naar gelang de Marshall-hulp wordt verminderd en beëindigd, de financiering van investeringen in sterkere mate zal moeten steunen op besparingen uit het nationale inkomen. Mochten de „vrijwillige” besparingen daarvoor niet toereikend zijn, dan zouden uit dezen hoofde nieuwe inflatoire gevaren kunnen ontstaan. Een reden te meer voor behoedzaamheid bij de besteding van local currency, met het oog op het monetaire evenwicht.

Laat ons dus zien, welke bestedingswijzen der local currency rekeningen al dan niet monetair indifferent moeten worden geacht. Het is noodzakelijk, hier de simpele waarheid voorop te stellen, dat uitsluitend die toepassingen van local currency wijziging brengen in het economisch proces, welke meer geld in het verkeer brengen dan zonder die toepassingen het geval zou zijn geweest. Dan blijkt immers onmiddellijk, dat o.a. van een monetair indifferente bestedingswijze dient te worden gesproken, indien, bij een gegeven omvang der lopende staatsinkomsten, staatsuitgaven uit local currency worden bestreden, welke ook zonder het vrijgeven van local currency uit geldcreatie zouden zijn gedekt. In hoeverre dit laatste het geval is, kan door de buitenstaander niet altijd gemakkelijk worden vastgesteld. Zo zijn op de Franse Staatsbegrotingen voor de jaren 1948 en 1949, in anticipatie op de goedkeuringen door de E.C.A., bedragen van resp. frs 150 mrd en frs 280 mrd als ontvangsten uit de local currency rekening geraamd, welke zijn bestemd ter financiering van investeringen in het kader van het plan-Monnet. Het is moeilijk te zeggen, in hoeverre die investeringen achterwege zouden zijn gebleven, indien niet de local currency rekening doch een andere bron van geldschepping zou moeten zijn aangeboord⁸⁾. Hetzelfde geldt voor de bedragen, welke in Italië, Oostenrijk, Triëst en Griekenland reeds uit de local currency rekeningen zijn vrijgegeven voor investeringsprojecten⁹⁾. Duidelijker is de situatie, wanneer voor reeds in de Staatsbegroting opgenomen en niet door lopende ontvangsten gedekte uitgaven achteraf financiering uit de local currency rekening wordt toegestaan. De besteding is dan monetair indifferent. Aannemende bijv. dat de geldexpansie in girale vorm geschiedt, vindt precies dezelfde compenserende „verlenging der bankbalansen” plaats, die bij financiering uit het „gewone” creditsaldo van de Staat of door vergroting van diens debetsaldo bij de centrale bank haar beslag zou hebben gekregen. De aanwending der local currency rekening komt in dit geval overeen met aanwending voor aflossing van schuld aan de centrale bank. Uit psychologisch oogpunt kan deze bestedingswijze intussen aantrekkelijk zijn, in zoverre deze financieringsvorm namelijk de band tussen Marshall-schenken en daardoor realiter geschapen investeringsmogelijkheden symboliseert.

Het indifferente karakter van besteding van local currency voor schuldaflossing bij de centrale bank zal onmiddellijk duidelijk zijn. Het effect dezer operaties is louter comptabel. Ten hoogste zou er daarnaast ook in dit geval sprake kunnen zijn van een psychologisch gunstig effect, gezien de omstandigheid, dat het oplopen van de overheids-schuld aan de centrale bank velen met argwaan jegens het financiële overheidsbeleid pleegt te vervullen. De Britse Regering heeft dit laatste blijkbaar beseft; sedert begin October 1948 lost zij telkenmale, zodra het saldo der local

currency rekening £ 20 miljoen is genaderd, met toestemming van de E.C.A. uit dit saldo schatkistpapier af, dat tevoren ter creditering van de local currency rekening bij de Bank of England was ondergebracht, zodoende wakende voor de gemoedsrust harer onderdanen. Een soortgelijk psychologisch effect kan wellicht worden bereikt door overboekingen van local currency naar de vrije overheidsrekening bij de centrale bank — leidende tot een op zichzelf evenzeer indifferente vermindering van de netto overheids-schuld —, hoewel dan anderzijds de vraag rijst, of deze rem op de daling van het vrij beschikbare overheidssaldo sommige regeringen niet zou kunnen verleiden tot een allesbehalve indifferente uitgavenexpansie. Zolang evenwel dit laatste niet het geval is, komt ook aan de tweede genoemde vorm van besteding van local currency voor vermindering der netto overheidsschuld slechts comptabele betekenis toe en wordt het geldvernietigende effect der importbetalingen bestendig.

Het voorafgaande doet twee vragen rijzen. In de eerste plaats, omdat er alleen is gesproken van aflossing van schuld bij de centrale bank. Indien evenwel schuld aan andere geldscheppende instellingen, bijv. handelsbanken, wordt afgelost, is dan het effect eveneens indifferent? Men is wellicht geneigd deze vraag ontkennend te beantwoorden, met het oog op een resulterende verruiming van de geldmarkt, die misschien een prikkel tot uitbreiding van het bankcrediet aan het bedrijfsleven zou kunnen opleveren. Toch is deze conclusie niet zonder meer aanvaardbaar. Verruiming van de geldmarkt zou immers uitsluitend het gevolg kunnen zijn, indien de Overheid welbewust een verdere verschuiving van schuld van de handelsbanken naar de centrale bank zou bewerkstelligen door, in afwijking van bijv. de hier te lande sedert de tweede wereldoorlog gevoerde politiek, de verdere afgifte van schatkistpapier aan de banken te beperken. Dit resultaat zou dan echter veeleer moeten worden toegeschreven aan een wijziging van de geldmarkt-politiek dan aan de besteding der local currency. Als algemene regel mag daarom worden gesteld, dat ook het gebruik van local currency voor aflossing van vervallend schatkistpapier der handelsbanken sociaal-economisch indifferent is¹⁰⁾ en in haar effect identiek met overboeking van local currency naar de vrije overheidsrekening bij de centrale bank.

De tweede vraag, die naar het effect van aflossing uit local currency van schuld in handen van institutionele en particuliere beleggers, dient verschillend te worden beantwoord al naar gelang van de stand der monetaire ontwikkeling. Zolang in liquide reserves belichaamde geldmiddelen, welke door prijs-, rantsoenerings-, investerings- en deviezencontrole zwevende zijn gehouden, boven de kapitaalmarkt hangen, vergroot schuldaflossing uit local currency de liquiditeit in de vermogenssfeer, met als gevolg een neerwaartse druk op de rentestand. Zodra evenwel de „latent inflatoire” liquiditeiten in belangrijke mate door importbetalingen en vergrote kasbehoeften zijn geabsorbeerd, kan zich één situatie ontwikkelen, waarbij gebrek aan financieringsbronnen leidt tot het achterwege blijven van investeringen, die zowel voor de reële kapitaalvorming als voor de handhaving van het monetaire evenwicht noodzakelijk kunnen worden geacht.

Dat de aanwending van local currency voor de financiering van specifieke, additionele projecten een inflatoir tegeneffect oplevert, behoeft wel geen nader betoog. Evenmin behoeft te worden uitgeweid over de verplichte beste-

⁸⁾ Wellicht ten overvloede zij opgemerkt, dat geheel los hiervan staat, in hoeverre de investeringen realiter mogelijk zijn gemaakt door het beschikbaar komen van de Marshall-schenken.

⁹⁾ Italië: wederopbouw, landaanwinning en sprinkhanenbestrijding; Oostenrijk: wederopbouw; Triëst: herstel van basisindustrieën; Griekenland: landbouwprojecten, waterkrachtwerken, exploitatie van delfstoffen en ontwikkeling van de aluminiumindustrie.

¹⁰⁾ Hetzelfde geldt voor besteding van local currency voor openmarktaankopen — of voortijdige aflossing van schatkistpapier — ter opvang van snelle middelenonttrekkingen aan de banken. Er krijgt dan een verschuiving van overheidsschuld van de handelsbanken naar de centrale bank haar beslag, waarvan het effect — afgezien van kleine verschillen in de rentabiliteit van het bankwezen — in niets afwijkt van dat van herdiscontering van schatkistpapier bij de centrale bank. De besteding van local currency voor dit doel beïnvloedt slechts de vorm der schuldverschuiving, die evenmin als de verschuiving op zichzelf — anders dan de daar achter liggende oorzaken — sociaal-economisch van betekenis kan worden geacht.

ding van 5 pCt aan local currency voor de dekking van Amerikaanse administratieve uitgaven en de aankoop door de Verenigde Staten van strategische grondstoffen, een besteding die pro tanto in mindering komt op het deflatoire tegeneffect der Marshall-schenken.

Als conclusie uit het bovenstaande kan worden gesteld, dat besteding van local currency voor andere doeleinden dan voor aflossing van schuld bij het bankwezen of het dekken van intra-budgetaire uitgaven eerst in overweging mag worden genomen, wanneer het monetaire evenwicht is hersteld en een tekort aan financieringsmiddelen tot ernstige deflatoire verstoring dreigt te leiden. De geldinjectie dient in het laatstgenoemde geval zoveel mogelijk daar te worden gelocaliseerd, waar de tekorten zich doen gelden.

Toegepast op ons land, waar de kastekorten van de Overheid nog aanzienlijk zijn, in verschillende sectoren van het economisch leven nog „excess liquidity” aanwezig is en de geldzuivering in de loop van enige jaren wordt afgewikkeld, wil dit zeggen, dat voorshands ten aanzien van de besteding van local currency behoedzaamheid is geboden. Slechts indifferente bestedingen komen in de huidige fase van het herstelproces in aanmerking. Daarbij ware uiteraard in de eerste plaats te denken aan aflossing van staatsschuld bij De Nederlandsche Bank, eventueel in de vorm van overboeking naar de „gewone” rekening van 's Rijks Schatkist, gevolgd door „symbolische” financiering van reeds in de Rijksbegroting opgenomen investeringsuitgaven, d.w.z. door deze uitgaven budgetair te „earmarken” als te worden gefinancierd uit local currency.

Voor andere bestedingen van local currency zal eerst aanleiding zijn, wanneer en voor zover de financiering van toelaatbare investeringen noch door het aanspreken van liquide reserves noch door het afstoten van beleggingen, noch door het aanbieden van nieuwe effecten op de publieke of onderhandse kapitaalmarkt mogelijk blijkt. Op welk moment deze toestand hier te lande zal worden bereikt, is thans moeilijk te zeggen. Het bedrijfsleven blijkt thans nog de financieringsvormen te kunnen vinden ter overbrugging van de dreigende kloof tussen het aanbod van „leenkapitaal” en de vraag naar „risicodragend” kapitaal. De liquiditeiten, waarover het bedrijfsleven en de institutionele beleggers beschikken — waarbij tevens valt te denken aan liquiditeiten van de tweede en, wat het bedrijfsleven betreft, ook van de derde orde — bieden nog zekere marges, vooral zolang de liquiditeiten van de tweede orde, de portefeuilles schatkistpapier, nog toereikend zijn voor een automatisch redres van een kapitaalmarkttekort door afstoting van papier naar de geldmarkt of het niet op de geldmarkt herbeleggen van de opbrengst van vervallen papier. De in investeringscertificaten belegde geblokkeerde middelen worden geleidelijk verhandelbaar gesteld, terwijl de mogelijkheid tot het verkrijgen van toestemming voor vervroegde verhandeling is geopend. Eerst wanneer deze financieringsbronnen opdrogen en het inflatoire effect der kastekorten van het Rijk niet meer opweegt tegen het deflatoire tegeneffect der Marshall-schenken, is het aanspreken van de local currency rekening voor steun aan de kapitaalmarkt opportuun. Daarbij ware dan in de eerste plaats te denken aan inkoop van investeringscertificaten, een vorm van schuldaflossing, die rechtstreeks vrije financieringsmiddelen verschaft aan die sectoren van het bedrijfsleven, waar bereidheid tot het nemen van nieuwe investeringsrisico's wordt aangetroffen. Blijkt ook dit niet voldoende en dreigt de investeringsactiviteit achter te blijven bij het investeringsvolume, dat zowel uit structureel als uit conjunctureel oogpunt wenselijk moet worden geacht, dan eerst kan inschakeling van local currency in de financiering van een speciaal investeringsprogramma in overweging worden genomen. Doch ook dan dient in beginsel de voorkeur te worden gegeven aan investeringen door het bedrijfsleven — en, wanneer op

korte termijn resultaten worden gewenst, in de eerste plaats uitbreiding van productie en productiecapaciteit in de bestaande bedrijven — boven overheidsinvesteringen, die buiten het terrein der krachten hun monopolistische aard voor de overheidssector bestemde bedrijven liggen. In hoeverre daarmee op de duur, gezien de dreigende druk van de toeneming der Nederlandse beroepsbevolking in de komende jaren, zal kunnen worden volstaan, is problematisch. Hier liggen evenwel problemen, die veruitgaan boven het naar omvang en tijdsbestek beperkte vraagstuk der besteding van local currency.

Bussum.

Dr C. GOEDHART.

DE VRACHTENMARKT IN 1948.

Ofschoon de algemene vrachtvaart wederom op een gunstig jaar kan terugzien, stond 1948 niettemin in het teken ener toenemende concurrentie, resulterend in een geleidelijke daling van het hoge peil, dat in vorige jaren werd bereikt.

In tegenstelling tot 1947, toen Amerika goeddeels moest voorzien in de Europese behoefte aan kolen, stelde de stijgende productie, met name in Polen en (zij het in mindere mate) in het Ruhrgebied en Engeland, de Europese consumptielanden in staat voor een aanzienlijk groter deel dan in 1947 in de behoeften te voorzien.

Het spreekt vanzelf, dat de sterk gereduceerde aanvoer van Amerikaanse kolen een terugslag had op de vraag naar ruimte in de transatlantische sector, waarin gedurende het gehele jaar 1947 een groot aantal schepen, waaronder tal van Amerikaanse, door „operators” op bare boat-basis van de Maritime Commission gehuurd, emplooi vond. Op haar beurt leidde de verminderde vraag naar ruimte voor kolenvervoer op het transatlantisch traject tot lager vrachten.

Het vervoer van graan van Australië, de Laplata-rivier en — zij het minder geprononceerd — van Noord-Amerika, werd voor een aanzienlijk gedeelte verzorgd door Engelse tonnage. Bevracht door de Engelse Regering, die ook thans nog vasthoudt aan het in de oorlog uiteraard noodzakelijk systeem van „Government bulk buying”, ontvingen de reders de officieel vastgestelde regeringsschaalvrachten. Lagen deze in 1947 aanzienlijk beneden het peil, dat op de open markt gold, geleidelijk werden, naar mate de hausse op de vrachtenmarkt meer en meer plaats maakte voor dalende vrachten, de rollen omgekeerd en ontvingen de Engelse reders vrachten, die niet onbelangrijk hoger waren dan in vrije concurrentie konden worden bedongen.

In de loop van het jaar werd een aantal trajecten door de Engelse Regering vrijgegeven. Teneinde de Engelse reders te compenseren voor de verhoging van de prijs van bunkercolen met 25/- per ton, werden tussentijds de schaalvrachten voor graan van Noord-Amerika, Canada en de Laplata-rivier alsmede voor suiker van Cuba, stukgoed van de Westkust van Noord-Amerika en hout van Canada verhoogd. Op aandrang der Engelse reders en ongetwijfeld mede met het oog op de toenemende discrepantie tussen de officiële schaal- en open marktvrachten, besloot de Engelse Regering op 1 December jl. alle bestaande schaalvrachten in te trekken. Een uitzondering werd slechts gemaakt voor de kustvaart voor zover regeringsleiding wordt vervoerd. Voorlopig voor de duur van zes maanden zijn de Engelse reders wederom volkomen vrij hun schepen naar eigen inzicht te bevrachten.

De scherpe teruggang der vrachten, waarop men, in verband met het besluit der Engelse Regering, in Engeland was voorbereid, viel betrekkelijk mede. De eerste vrachtreductie werd gesignaleerd in de graanvaart van Amerika's Westkust, vanwaar de vracht van 93/9 per ton — de tot dusver voor Engelse schepen geldende schaalvracht — tot 87/6, d.w.z. met 6/3 per ton daalde. Kort daarop moesten reders met een verdere reductie van 5/- per ton

genoegen nemen. De vracht voor stukgoed van de Westkust van Noord-Amerika naar Engeland daalde eveneens met rond 11/- per ton. Voor graan van Noord-Amerika en van de Golf van Mexico daalden de vrachten met resp. 3 d. en 9 d. per quarter van 480 lbs voor zwaar graan, terwijl de daling der vracht van Australië naar Engeland 7/6 en naar India 17/6 per ton bedroeg. Ook van Cuba moesten reders met een lager vracht, t.w. een reductie van 8/3 per ton, genoegen nemen, terwijl de vracht voor zwavel van de Golf van Mexico met 2/6 per ton daalde. Uit al deze verlagingen blijkt duidelijk, dat de regeringsschaalvrachten niet langer reden van bestaan hadden.

Hoezeer ook de bruto-inkomsten een daling te zien gaven, juichte men het in de kringen van het Engelse vrachtvaartbedrijf niettemin toe, dat men zijn bewegingsvrijheid had herkegen. De prijs hiervoor betaalde men gaarne.

Gedurende het afgelopen jaar spreidden India en — vooral nog in mindere mate — ook Japan toenemende activiteit op de vrachtenmarkt ten toon. Tonnage van verschillende nationaliteit vond emplot in het vervoer van rijst van Egypte en Brazilië, kolen van Zuid-Afrika en Engeland, zout van Djibouti, Aden, Massowa etc., meel en graan van de Golf van Mexico, Russische Zwarte Zee, de Laplata-rivier en de Oost-Westkust van Amerika naar India. Japan importeerde o.a. mangaanerts van Vizagapatam, ijzererts van de Westkust van Noord-Amerika, Marmagoa en Dungun, potas van Stettin, kolen van de Oost- en Westkust van Amerika alsmede van Durban.

Het was intussen minder gemakkelijk voor de in vrij grote getale naar het Oosten gedirigeerde scheepsruimte lonend emplot terug te vinden. Van Japan bestond de retourlading aanvankelijk goeddeels uit schroot, dat gereede afzet in Amerika vond, doch uiteraard niet in onbeperkte hoeveelheden ter beschikking kon worden gesteld.

Is enerzijds het E.R.P.-programma van de internationale scheepvaart een factor van betekenis, anderzijds betekent de bepaling, krachtens welke de verscheping van de helft der Marshall-lading van Amerikaanse havens in schepen onder Amerikaanse vlag moet worden geëffectueerd, een nadeel dat, indien het thans bij de Senaat ahangig gemaakte wetsvoorstel een meerderheid in Congres en Senaat vindt, nog aanzienlijk wordt geaccentueerd.

Het betreffende wetsontwerp toch beoogt de verplichting om de helft van alle van Amerika uit te verschepen Marshall-lading onder Amerikaanse vlag te vervoeren, in die zin uit te breiden, dat *alle* Marshall-goederen, dus niet slechts, zoals tot dusver, alleen die welke van Amerikaanse havens uit verscheept worden, hieronder vallen. Voorts dat de aan Amerikaanse rederijen te betalen dollarvrachten niet langer worden vastgesteld naar rato van de vrachten welke op de open markt gelden, maar veeleer door de op de Amerikaanse markt geldende vrachtcijfers. In de praktijk zou dit laatste, naar gevreesd moet worden, betekenen, dat de United Maritime Commission de vrachten voor Amerikaanse schepen naar eigen goeddunken zou kunnen vaststellen, daar alsdan de remmende invloed van de open markt wordt uitgeschakeld. Tenslotte zou de bepaling voor ieder land afzonderlijk toepassing vinden, d.w.z. de Marshall-landen zouden niet langer onderling de verdeling kunnen regelen.

De voor Amerikaanse bare boats geldende vracht voor kolenvervoer van Noord-Amerika naar Europa, t.w. minimum \$1 beneden en maximum de volle oorspronkelijk vastgestelde W.S.A.-vracht — niet-Amerikaanse schepen mochten maximum \$3 beneden de W.S.A.-vracht zonder minimum, accepteren — waren niet onbelangrijk lager dan de in 1947 voor kolenvervoer van Amerika geldende vrachten. De vergelijkende tabel bovenaan op nevenstaande kolom geeft hiervan een duidelijk beeld.

De beperking der Amerikaanse kolenverschepingen naar Europa en de geleidelijke hervatting van de Europese

van Noord-Amerika naar:	1948		1947	
	Hoogste vracht	Laagste vracht	Hoogste vracht	Laagste vracht
Nederland	\$ 8.90	\$ 5.60	\$ 12.15	\$ 6.25
Noord-Frankrijk ..	11.15	6.—	13.15	7.—
België	9.50	7.75	12.65	6.50
West-Italië	11.95	7.50	13.95	7.45
Lissabon	8.50	5.50	13.—	6.20
Laplata-rivier ..	9.65	7.75	14.50	8.25
Rio de Janeiro ..	9.60	7.30	14.50	8.25

kolenuitvoer betekent de terugkeer naar meer normale verhoudingen.

Uitgaande lading.

Naast kolen werden vrij aanzienlijke hoeveelheden klei en kalk van Engeland geëxporteerd, de beide laatste artikelen voornamelijk naar Amerika. Voorts werd, zij het in kleiner hoeveelheden, cement verscheept naar de Middellandse Zee — Malta en Cyprus — alsmede naar Cuba, terwijl van Londen ladingen suiker werden aangeboden voor vervoer naar Rotterdam, naar de Perzische Golf, Karachi evenals Griekenland en Turkije. Van Polen evenals van Nederlandse en Belgische havens werden eveneens aanzienlijke hoeveelheden kolen verscheept. Ging Engeland, dank zij de eigen productie, als waarzegheid voor Poolse kolen al verloren, in Frankrijk, aanzien tal van ladingen werden verscheept, vond Polen een compensatie. Voorts exporteerde Polen vrij grote hoeveelheden cement naar Zuid-Amerika, voornamelijk naar de Laplata-rivier, chemicaliën o.a. naar Japan en suiker naar de Straits. Ook België en, zij het in mindere mate, Nederland exporteerden cement naar Zuid-Amerika, Oost-Afrika en Madagascar. De uitvoer van kolen van Nederland naar Java werd hervat, terwijl ook een aantal ladingen schroot via Rotterdam naar Noord-Amerika werd verscheept. De Duitse Noordzee-havens hervatten de uitvoer van kolen naar Italië, chemicaliën naar Joegoslavië, cement naar Centraal Amerika en grote hoeveelheden schroot naar Noord-Amerika. Zo zag het afgelopen jaar een geleidelijke hervatting van uitgaande ladingen van Europese havens, een welkome verbetering vergeleken met de beide eerste jaren na de oorlog, toen de „tramp” als regel de uitreis van Europa in ballast moest maken.

Algemene vraag.

Zowel van de Middellandse Zee als van de Russische Zwarte Zeehavens bestond regelmatig vraag naar tonnage voor het vervoer van erts, fosfaat (Middellandse Zee), zout o.a. van Italië, graan (Russische Zwarte Zee en Roemenië). Vermelding verdient de uitvoer van rijst van Italië naar Ceylon en cement naar Zuid-Amerika. De uitvoer van kolen van Zuid-Afrika was gedurende het eerste halfjaar actief. Daarna trad stagnatie in ten gevolge van ontoereikend spoorwegmateriaal. Voorts exporteerde Zuid-Afrika mais naar Egypte, Spanje en West-Europa. Gedurende het tijdvak Januari-Juli exporteerde Calcutta op vrij grote schaal kolen naar de gebruikelijke bestemmingen in Burma, Ceylon, India — en wat minder vaak voorkomt — naar Japan en Nieuw-Zeeland. Merkwaardigerwijze voerde India kolen uit naar Japan, dat op zijn beurt kolen naar Hongkong verscheept.

Australië.

Dank zij de zeer gunstige tarwe-oogst — 228 miljoen bushels — was de Australische markt gedurende de eerste acht maanden zeer actief. Konden de schaalvrachten zich in de maand Januari nog zeer wel handhaven, spoedig daarna daalde de vracht 7/6 daar beneden, terwijl bevrachters tevens opties voor India en andere Oosterse Australische bedongen. In Maart werd in de verschillende Australische afscheephavens en in het bijzonder in Queensland ernstige vertraging door arbeidsconflicten ondervonden. De verwachting, dat de vrachten diëntengevolge zouden aantrek-

ken, werd overigens niet verwezenlijkt. Naar India en andere loshavens in het Oosten was de vracht in Augustus eveneens tot 10/- beneden de schaalvracht gedaald. In November jl. werd voor deze bestemmingen 15/- beneden de originele schaalvracht geaccepteerd, terwijl de verlaging thans ca 17/6 bedraagt. Op het effect der intrekking van alle schaalvrachten door de Engelse Regering met ingang van December jl. werd door mij reeds in de aanvang gewezen. De stakingen en daaruit voortvloeiende ernstige vertragingen zijn een schaduwzijde van deze markt.

Amerika.

Ook de Verenigde Staten telden in het afgelopen jaar verschillende arbeidsconflicten. Was de in Maart in de mijnindustrie uitgebroken staking niet van lange duur, dit kon helaas niet gezegd worden van het conflict, dat, begonnen op de Westkust, zich tenslotte uitbreidde tot een aantal havens op de Oostkust. Met uitzondering der Canadese havens, die dan ook van deze uitzonderings-toestand ten volle profijt trokken, lag de arbeid in de havens op de Westkust maandenlang stil, met alle voor de rederijen — en anderen — daaraan verbonden nadelige gevolgen.

Via de Canadese havens werden echter tal van ladingen graan, hout en stukgoederen naar verschillende bestemmingen, o.â. India, Australië en Zuid-Afrika, verscheept. Van Brits Columbia vond een aantal schepen emplooi voor het vervoer van graan, erts en hout naar Engeland. De uitvoer van graan via de Grote Meren ondervond aanvankelijk stagnatie door onvoldoend aanbod van bunker-kolen. Via de Oostkust-havens werden, evenals van de Golf van Mexico, gedurende het gehele jaar kolen en graan op grote schaal verscheept, terwijl Cuba en San Domingo een aantal schepen voor het vervoer van suiker bevrachtten.

Zuid-Amerika.

- Rest mij tenslotte nog een kort overzicht van de Zuid-Amerikaanse markt.

De Laplata-markt stelde teleur. De averechtse economische politiek der Argentijnse Regering — de desastreuze gevolgen dezer politiek voor 's lands budgetaire en monetair positie hebben zich inmiddels maar al te duidelijk gemanifesteerd — leidde ertoe, dat de uitvoer van graan, hoewel in grote hoeveelheden beschikbaar, voortdurend stagneerde en periodiek, bijv. in Februari en Mei, geheel tot stilstand kwam, zodat een aantal reeds afgesloten bevrachtingsovereenkomsten geannuleerd en de schepen naar elders gedirigeerd moesten worden.

Brazilië bevrachtte verschillende schepen voor het vervoer van rijst naar Mauritius, India, de Straits, Madagascar en Ceylon. Voorts exporteerde Brazilië suiker naar Karachi evenals naar de Perzische Golf en naar Nederland/België/Frankrijk en erts naar Sydney C.B., de Verenigde Staten, Nederland en België. Typierend voor de nog steeds

niet herstelde normale verhoudingen was de verscheping van rijst van Ecuador naar Java!

Ik moge met dit globaal en niet op volledigheid aanspraakmakend overzicht van de voornaamste markten volstaan en voor het verloop der vrachten naar onderstaande tabel verwijzen.

Algemene opmerkingen.

Ofschoon, zoals de eerlang te publiceren jaarverslagen onzer scheepvaartmaatschappijen zullen uitwijzen, het afgelopen jaar stellig niet ongunstig is geweest, behoort de hausse tot het verleden. Tegenover lager vrachten, d.w.z. geringer bruto-inkomsten, staan zware fiscale lasten en exploitatiekosten, die niet slechts aanzienlijk boven die van vóór de oorlog uitgaan, maar bovendien — met uitzondering van de prijzen der bunkerolie, die met name voor stookolie sedert het begin van het jaar vrij aanzienlijk zijn verlaagd — nog steeds een neiging tot stijgen veeleer dan tot dalen tonen. Dit geldt niet slechts voor enkele posten op de exploitatierekening, maar is over de gehele linie van toepassing.

Veelzeggend is een overzicht waaruit blijkt „where the profit goes” en dat op de in Mei jl. gehouden jaarvergadering van de General Steam Navigation Ltd, die o.a. een dienst tussen Londen en Rotterdam onderhoudt, werd verstrekt:

	£	Percentage der bruto winst
Arbeidslonen, salarissen en pensioenen ..	813.291	38,01
Scheepsexploitatiekosten, excl. gages en arbeidslonen, doch incl. huur voor tijdelijk en in afwachting van de oplevering van in aanbouw zijnde tonnage van derden gehuurde schepen	516.993	24,18
Algemene exploitatiekosten	69.566	3,25
Belastingen	330.000	15,44
Reserveringen en afschrijvingen	385.000	18,03
Netto dividend	23.253	1,09
	2.138.103	100,00

Indien een onzer rederijen een soortgelijk analytisch overzicht in haar eerstvolgend jaarverslag zou verstrekken, vermoed ik, dat het beeld geen fundamentele verschillen zou tonen en menigeen — fiscus en werknemer inclus — ad oculos zou doen zien, dat de bruto bedrijfsuitkomsten voor de grootste helft aan geëmployeerden en fiscus ten goede komen.

Ook de exorbitante bouwkosten en lange levertijden vormen een risico van niet te onderschatten betekenis en weerhouden tal van reders van het plaatsen van opdrachten, hoezeer vlootuitbreiding en vooral vlootvernieuwing in vele gevallen — en dit geldt zeker niet in de laatste plaats voor de Nederlandse koopvaardijvloot in haar geheel, die kwantitatief weliswaar goeddeels, maar kwalitatief nog

1948.

Van:	Naar:	Lading	Vrachtbasis	Hoogste vracht	Laagste vracht	Tegenwoordige vracht
Westkust N.-Amerika	Ver. Kon. Rotterdam Antwerpen Middell. Zee	graan	1.016 kilo	93/9	\$ 14.25	82/6
Australië	Ver. Kon. Continent	—	—	110/-	\$ 16	82/6
Abu Zenima	Ver. Kon. Continent	erts	—	42/-	35/6	—
Argentinië	Rotterdam Antwerpen	graan	—	\$ 15.25	47/6	47/6
Noord-Amerika,	—	kolen	—	\$ 9.50	\$ 5.60	—
—	Ver. Kon. Continent	zwaar graan	p. quarter van 480 lbs	11/6	7/6	11/6 (equivalent in dollars)
Brits Columbia	—	—	—	11/9	9/1½	9/6
Russische Zwarte Zee	Rotterdam Antwerpen	graan	1.016 kilo	55/-	39/6	—
Huelva	—	pyrites	—	31/-	20/6	23/-

allerminst op peil is — zeker niet geacht kan worden overbodig te zijn.

Uiteraard liggen de verhoudingen anders bij de lijndan bij de tramprederijen, waarvan de eerste, willen zij haar lijnbedrijf in stand houden, veeleer dan laatstgenoemde verplicht zijn de door oorlogsgeweld verloren gegane tonnage te vervangen.

Tankmarkt.

De tankvrachtenmarkt stond het afgelopen jaar in het teken van zeer ingrijpende wijzigingen. Werd in Januari voor reischarters nog circa 205 pCt *boven* M.O.T.- en U.S.C.M.-schaalvrachten voor transatlantische reizen, circa 200 pCt toeslag in de Amerikaanse kustvaart en circa 180 pCt toeslag voor reizen van de Perzische Golf betaald, kort daarop trad een daling in, die er tenslotte toe leidde, dat eind Mei niet meer dan schaalvrachten kon worden bedongen. In September jl. werd het diepste punt bereikt. Reizen van de Golf van Perzië werden met een reductie van circa 20 pCt *beneden* de schaalvrachten afgesloten, terwijl de reducties op de schaalvrachten voor transatlantische reizen en in de Amerikaanse kustvaart resp. 25 en 35 pCt bedroegen! Een wel zéér ingrijpende wijziging in korte tijd!

Gedurende het afgelopen jaar werden 580.000 ton draagvermogen aan de bestaande vloot toegevoegd. Voor oplevering tot eind 1952 zijn thans nog circa 420 tankers met een totaal draagvermogen van rond 7.250.000 tons in aanbouw resp. bestelling. Hiervan komen o.o.v. gedurende de eerste helft van dit jaar schepen met een totaal draagvermogen van circa 750.000 ton gereed. De gedurende de tweede helft van dit jaar gereed komende tonnage zal vermoedelijk nog groter zijn.

Dat het accent in de wereldscheepsbouw thans wel in zeer sterke mate op de aanbouw van tankers valt, blijkt uit de omstandigheid, dat meer dan de helft van alle thans in Engeland en op het continent in aanbouw zijnde tonnage uit tankers bestaat. De toekomst zal leren, of de verhoudingen in dit opzicht al dan niet zijn scheef getrokken.

Op het ogenblik is de tendentie op de tankvrachtenmarkt voor reders niet zeer gunstig. De vraag naar scheepsruimte voor de Amerikaanse kustvaart — een belangrijke sector der tankvrachtenmarkt — is niet groot en hierin zal, nu de winter welhaast tot het verleden behoort, voorshands wel geen ingrijpende verandering komen. Met name voor het vervoer van donkere olie wordt Amerikaanse en Panamese tonnage dientengevolge grif aangeboden op basis van 10/15 pCt *beneden* schaalvrachten. Het aanbod van schone tankers is minder groot; voor deze categorie wordt 5 pCt *beneden* schaalvrachten gevraagd. Het is duidelijk dat de hausse ook op de tankvrachtenmarkt tot het verleden behoort.

Vooruitzichten.

Het is niet doenlijk een ook maar enigszins betrouwbare prognose van het toekomstig marktverloop te geven. Te veel onzekere factoren beheersen de huidige situatie. Op verschillende dezer factoren heb ik in vroegere aan de vrachtenmarkt gewijde beschouwingen reeds gewezen. Zij zijn, voor zover inmiddels niet reeds in het vrachtenpeil verdisconteerd, nog onverminderd van kracht.

Enkele toevallige gebeurtenissen — ik denk aan de Franse mijnwerkersstaking, waaruit voor dit land de noodzaak van aanvoer uit Amerika op grote schaal voortvloeide — hebben tijdelijk een levendige vraag naar spoedig beschikbare ruimte, in het bijzonder op de transatlantische route, veroorzaakt en tot betaling van hoger vrachten geleid.

Vermoedelijk zullen de door de rederijen, die de algemene vrachtvaart uitoefenen, gedurende het eerste kwartaal van dit jaar te behalen resultaten dan ook niet onbevredigend zijn. Hoe het verder verloop zal zijn dient echter te worden afgewacht.

Rotterdam.

C. VERMEY.

INDIA'S VOEDSELPROBLEEM.

Millioenen in India lijden dit jaar weer honger. Berichten uit West- en Zuid-India melden, dat het voedseltekort groot is, dat de mensen op het platteland er uitgeeraard en ziek uitzien en dat op vele plaatsen het vee sterft. Het surplus in de Centrale Provincies, Assam en de Oostelijke Staten is te gering om de minusgebieden afdoende te helpen. De Regering stond enkele weken geleden in het parlement aan ernstige critiek bloot en de uiterst voorzichtige „Statesman” — invloedrijk dagblad in Calcutta en New Delhi — schaarde zich aan de zijde der critici. Men meent, dat de Regering zich te optimistisch heeft uitgelaten t.a.v. de verwachtingen voor 1949 en dat de Minister voor Voedsel en Landbouw meer een politieke figuur is dan een deskundige en ongeschikt moet worden geacht voor zijn functie. Dit laatste wordt onomwonden toegegeven door zijn ambtenaren.

En toch is deze situatie niets uitzonderlijks voor dit subcontinent. Het probleem „te weinig voedsel voor te veel mensen” dateert al van jaren her en vormt een van de meest tragische vraagstukken, waarmee Azië kampt. Reeds vóór de oorlog voerde Brits-Indië, dus het tegenwoordige India en Pakistan tezamen, jaarlijks een 1½ tot 2 miljoen ton rijst in, voornamelijk afkomstig van Burma en Siam. Voor tarwé werd het land min of meer zelfgenoegzaam geacht.

De val van Burma in de laatste oorlog betekende het verlies van de belangrijkste bron en de Britsindische Regering zag geen kans genoeg voedsel in andere landen te bemachtigen. Pogingen om het tekort aan te vullen met tarwe mislukten en India beleefde in 1943 opnieuw een van zijn vreselijke hongersnoden. In Bengalen alleen stierven een 3 miljoen mensen.

De Regering voerde toen een distributiesysteem in, dat in 1947 een zodanige omvang had aangenomen, dat 170 miljoen mensen er onder vielen. In December 1947 gaf de Regering evenwel gehoor aan de uitgeoefende drang om de controle op te heffen. Corruptie, zwarte markt en dalende productie — gevolg van het feit, dat de producenten niet genoeg tegenwaarde ontvingen in de vorm van consumptiegoederen — waren factoren, die mede tot deze beslissing leidden.

De toenemende prijsstijgingen (sinds de distributie werd opgeheven tot 200 pCt toe) en het wegvalen van de twee surplusgebieden Sind en Punjab, welke tengevolge van de „partition” van Brits-Indië in India en Pakistan aan het laatste land kwamen, noopten de Regering echter reeds na 8 maanden te besluiten de controle weer in te voeren. Behalve distributie en prijscontrole bestaat er nu ook weer de verplichting aan de Regering te leveren.

Eigen productie en invoer te klein.

Men kan zeggen, dat India ruwweg jaarlijks 10 pCt van de totale consumptie moet invoeren om „rond” te komen. De vaststelling van de grootte van het tekort hangt samen met de beslissing wat men de bevolking dagelijks aan voedsel wil geven, m.a.w. hoe hoog men het bestaansminimum wil stellen. Gaat men uit van een distributie, waarbij aan de agrarische bevolking 12,8 ounces rijst per dag wordt gegeven en aan de niet-agrarische bevolking 9,6 ounces, dan zou men voor 1949 4,1 miljoen ton rijst uit het buitenland moeten invoeren. Aannemende, dat de bevolking in dezelfde mate stijgt, dan zou men volgens deze schaal van 12,8 en 9,6 ounces in 1958 4,7 miljoen ton rijst extra moeten hebben.

Gaat men echter uit van een voedselpakket, dat meer overeenkomt met Europese maatstaven, en men zou 18 ounces per persoon per dag het minimum achten, dan zou men dit jaar 5,1 miljoen ton rijst extra nodig hebben, in 1958 5,6 miljoen ton.

De eigen rijstproductie bedraagt ongeveer 42 miljoen ton. Door aftrek voor afval en zaadbehoeften blijft voor

consumptie een 36 miljoen ton 's jaars over voor een bevolking van niet minder dan 330 miljoen mensen.

In 1946 voerde de Regering 2 miljoen ton in, in 1947 2,3 en in 1948 2,9 miljoen ton. Het invoerprogramma voor 1949 belooft een 3½ miljoen ton, dus aanzienlijk minder dan men zelfs met lage maatstaven een minimum moet achten. Het tekort aan „hard currency” speelt een rol bij het vaststellen van deze hoeveelheid.

De Regering poogt op drieërlei wijze de voedselsituatie te verbeteren. In de eerste plaats tracht men door een „verbouw meer voedsel”-campagne de productie in één seizoen te verhogen. Gezien de kritiek in het parlement en in de kranten kan men zeggen, dat de campagne algemeen wordt geacht tot dusver niet erg geslaagd te zijn.

In de tweede plaats heeft de Regering plannen gemaakt, die over enkele jaren de voedselsituatie moeten verbeteren. Hieronder vallen de vier- en vijf-jaren plannen voor irrigatieverbeteringen op kleine schaal, het in cultuur brengen van woeste gronden en het gebruik van kunstmest. Men hoopt in 1952 zodoende een productiestijging van 3 miljoen ton 's jaars te hebben.

Tenslotte zijn er de projecten, die een 10 à 15 jaar zullen kosten, voordat zij resultaat zullen afwerpen. Als zodanig moeten worden genoemd het bouwen van hydro-electrische installaties voor irrigatie op grote schaal. Men heeft 25 van deze projecten ontwikkeld, het grootste 4 miljoen acres land omvattend, het kleinste 15.000 acres. Men denkt hiermede de productie met een 4 à 5 miljoen ton per jaar omhoog te brengen.

Zoals men ziet, zal het vele jaren duren vóórdat deze plannen werkelijkheid kunnen zijn en in die tussentijd zal er geen merkbare verbetering intreden voor miljoenen ondervoede en hongerslijdende Indiërs.

De groei der bevolking.

Het valt zelfs te betwijfelen, of er wel ooit op deze manier een oplossing kan worden gevonden of zelfs een verbetering zal intreden. Het zijn niet de voedsel-experts, maar de bevolkingsdeskundigen, die zich hierover het hoofd breken. Men meent namelijk, dat het probleem „te weinig voedsel voor te veel mensen” nimmer alleen van de voedselzijde kan worden opgelost, maar in de eerste plaats dient te worden aangepakt van de bevolkingszijde. Om dit duidelijk te maken, zullen wij ingaan op enkele aspecten van het bevolkingsvraagstuk in India.

Men heeft uitgerekend, dat in India elke 3 seconden een baby wordt geboren. Ondanks de formidabele kindersterfte stijgt de bevolking jaarlijks met niet minder dan 5 miljoen, dank zij het zeer hoge geboortecijfer. Bevolkings-theoretici geloven, dat de toeneming van de bevolking jaarlijks zó groot zal blijven, dat de voedselproductie nimmer een zodanige omvang kan aannemen, dat aan alle mensen een bevredigend bestaansminimum kan worden gegeven. Tenzij er een sterke daling in het geboortecijfer intreedt, zo redeneert men, zal er geen oplossing zijn van India's voedselprobleem.

Geboorte en sterfte in India en Pakistan per duizend mensen. Cijfers tussen () : Groot-Brittannië.

Jaren	Geboortecijfer	Sterftcijfer
1896-1905 ¹⁾	36,6 (28,7)	32,3 (16,9)
1906-1915 ¹⁾	37,6 (24,9)	31,8 (14,9)
1916-1925 ¹⁾	34,0 (20,0)	32,3 (13,3)
1926-1935 ¹⁾	34,1 (15,9)	24,0 (12,1)
1936-1945 ¹⁾	30,4 (15,3)	22,2 (12,7)
1940	32,0 (14,5)	21,1 (14,4)
1941	32,1 (14,1)	21,8 (13,5)
1942	29,3 (15,6)	21,3 (12,3)
1943	25,9 (16,2)	23,6 (13,0)
1944	25,4 (17,5)	24,1 (12,7)
1945	27,3 (16,1)	21,5 (12,6)
1946	28,3 (19,1)	18,3 (11,5)
1947	26,6 ²⁾ (20,5)	19,7 ³⁾ (—) ³⁾

¹⁾ Gemiddeld per jaar.

²⁾ Exclusief Pakistan.

³⁾ Onbekend.

(Samengesteld uit gegevens beschikbaar gesteld door Ministry of Health, New Delhi).

Het toekomstbeeld is des te grimmiger, als men zich realiseert, dat door de daling van het sterftcijfer in het algemeen, en van de kindersterfte en de sterfte van moeders gedurende de bevalling in het bijzonder, de bevolkingstoename jaarlijks nog groter is dan het hoge aantal geboorten op zich zelf veroorzaakt. De daling van het sterftcijfer zette omstreeks 1920 in; dit cijfer is sindsdien gezakt van ongeveer 32 op ongeveer 20 per 1.000.

De kindersterfte daalde van 195 per 1.000 in 1920 tot 160 in 1940. M. W. M. Yeats, een Engelse bevolkingsdeskundige, welke voor de Regering van India de volkstelling van 1951 voorbereidt, deelde ons in een onderhoud mede, dat zijn staf heeft berekend, dat, indien de kindersterfte op 160 zou blijven, de bevolking alleen tengevolge van de daling der kindersterfte in 1951 met 6½ miljoen zou zijn gestegen, in 1961 met 11,1 miljoen. Zou de daling van de kindersterfte in dezelfde mate doorgaan, dan zou de bevolking alleen tengevolge van de daling van deze sterfte in 1951 met 7 miljoen zijn toegenomen en in 1961 met 13,4 miljoen. De kindersterfte is nu ongeveer 146; men trekke zijn conclusies.

Op overeenkomstige wijze werd berekend, dat, als de sterfte van moeders gedurende de bevalling met 10 pCt zou dalen, de bevolking in 10 jaar alleen tengevolge van deze daling met 6 miljoen zou toenemen. En ook deze sterfte neemt af.

Wat het geboortecijfer betreft, moet worden toegegeven, dat het van 1900-1920 min of meer constant op ongeveer 36 per 1.000 bleef, sinds 1920 een heel langzaam dalende tendens te zien geeft en op het ogenblik een kleine 30 per 1.000 belooft. Men acht deze daling het gevolg van de trek van het platteland naar de stad, de zgn. urbanisatie. Zij is echter gering en bepaald minder dan de daling van het sterftcijfer.

Hoe nu tot een lager geboortecijfer te komen? Stemmen zijn opgegaan om de huwbare leeftijd te verhogen. Inderdaad zal een dergelijke maatregel een daling in de geboorten te zien geven, maar dezelfde maatregel zal ook de levenskans van de pasgeborenen vergroten. Meer kinderen zullen in leven blijven, indien de gemiddelde leeftijd van de moeders hoger is. Het is moeilijk te zeggen, welk effect de overhand zal hebben en of er een netto toe- of afname van het aantal kinderen zal intreden.

Dan zijn er degenen — en deze groep is groot — die beweren, dat een verhoging van de levensstandaard de oplossing zal brengen, omdat de praktijk in West-Europa leert, dat een hogere levensstandaard een geringer aantal geboorten met zich brengt. Wij twijfelen aan de juistheid van deze stelling, althans in deze vorm. Heel vaak leidt juist een verbetering van de levensstandaard tot een stijging van het kindertal, zo kan men in talrijke gevallen vaststellen.

Wij vonden een bevestiging van deze gedachte in de studie van S. P. Jain, welke in 1939, na een uitgebreid onderzoek in de Punjab, vaststelde, dat, wanneer het economisch niveau waarop de bevolking leeft stijgt, ook het geboortecijfer omhoog gaat en dat bij de bevolkingsgroepen, die in de moeilijkste omstandigheden leven, het aantal kinderen het geringste is. Echter, Jain stelde nog iets anders vast: indien de sociale status stijgt, dan neemt het aantal kinderen per familie af. Als gevolg van zijn onderzoekingen komt hij tot de conclusie, dat het geboortecijfer in India wordt beheerst door zowel de *economische* als *sociale* status van de bevolking. Binnen dezelfde sociale groep leidt verbetering van de economische omstandigheden tot stijging van het geboortecijfer, maar stijgt de sociale status, dan daalt dit cijfer.

De onderzoekingen van Jain leiden tot dezelfde conclusies, waartoe ook andere onderzoekers zijn gekomen, namelijk dat het geboortecijfer slechts kan worden verminderd indien de mensen de behoefte gaan gevoelen minder kinderen te hebben, bijv. omdat men de verantwoordelijkheid

gaat beseffen het nageslacht een menswaardig bestaan te moeten verschaffen; m.a.w. wanneer men *welbewust* het kindertal gaat beperken.

Dit sluit in opvoeding en ontwikkeling. Verhoging van de levensstandaard op zich zelf is niet voldoende. Aan de andere kant is grotere ontwikkeling moeilijker denkbaar zonder een hogere levensstandaard, wanneer deze beneden of vlak bij het bestaansminimum ligt. Het kan waarschijnlijk zelfs een voorwaarde hiertoe worden genoemd.

Conclusie.

Komen wij terug op het uitgangspunt, dan zien wij, dat India kampt met een zeer ernstig voedseltekort, dat op het ogenblik alleen kan worden verbeterd door verhoogde invoer uit het buitenland. Vergroting der eigen productie zal geen oplossing geven, ten eerste omdat dit pas in de toekomst mogelijk zal blijken te zijn, ten tweede omdat de bevolking steeds verder stijgt, gevolg van het hoge geboortecijfer, de daling van de sterfte en tenslotte omdat meer voedsel op zich zelf een stimulus zal zijn het kindertal uit te breiden. De laatste factor is wel de meest tragische. Zij wordt beheerst door een mentaliteit, welke duidelijk blijkt uit het volgende gesprek met een Indiase boerenvrouw, geciteerd in de meer genoemde studie van Jain.

„Hoeveel kinderen denk je dat een vrouw behoort te hebben?”

„Moeder aarde is niet tevreden met de hoeveelheid regen die zij ontvangt. Noch is een vrouw tevreden met het aantal kinderen dat zij bezit. Een braak veld en een vrouw die geen kinderen heeft, wie wil ze hebben?”

„Maar kan een vrouw niet teveel kinderen hebben?”

„Hoe kunnen wij zonder kinderen mannen hebben, en wie zal voor Gods schepselen zorgen en de waterputten graven zonder mannen?”

„Maar als er veel kinderen zijn, zullen ze dan niet arm zijn?”

„In deze wereld zijn zowel rijken als armen nodig. Wie zal het gras snijden voor het paard als iedereen rijk is?”

„Hoe zal je véél kinderen kunnen voeden?”

„Dat is niet de zorg van de vrouw. Haar taak is hen voort te brengen en op te voeden, voor de rest zorgt God”.

Zolang India, en dit geldt in het algemeen voor geheel Azië, niet met rasse sprongen in ontwikkeling omhoog gaat, zal er geen oplossing zijn voor zijn meest urgente problemen, het voedsel- en bevolkingsvraagstuk. Hongersnood, oorlog, misdaad en ellende zullen voorlopig de enige remmen zijn, die het bevolkingstal op het niveau van de beschikbare hoeveelheid voedsel zullen houden. Komt het er boven, dan is het overschot noodzakelijkerwijze gedoemd te verdwijnen.

New Delhi,
Begin Maart 1949.

Drs CHRIS H. J. SCHEFFER.

BOEKBESPREKING.

Barbara Ward, *The West at bay*. Allen and Unwin, Londen 1948, 2e druk.

Er zijn op economisch gebied niet veel boeken, die men in één adem uitleest, maar dit is er één van. De mededeling van de schrijfster — die „assistant editor” van het Engelse weekblad „The Economist” is —, dat het hier „a hasty attempt” betreft, geschreven tussen 20 Januari en 15 Maart 1948, getuigt van bescheidenheid; de lezer bemerkt echter spoedig, dat hij een briljante uiteenzetting in handen heeft over de vraagstukken, waarmede het Westen thans worstelt. Belangwekkend lijkt mij vooral de wijze, waarop de schrijfster het Marshall-plan perspectief heeft gegeven.

Zij doet dit in de eerste plaats historisch. Haar schets van de gebeurtenissen zowel in Europa als de Verenigde Staten tussen 5 Juni 1947, de dag van Marshall's rede te

Harvard, en 22 September 1947, de dag van publicatie van het Parijse rapport der 16 Europese landen, wordt voorafgegaan door een levendige schildering van de politieke en economische ontwikkeling van het Westen sinds de tweede helft van de 19e eeuw. Europa's huidige problemen blijken meer dan enkel na-oorlogse herstelproblemen te zijn, immers: de Verenigde Staten hebben de politieke en economische suprematie, die Europa in de vorige eeuw bezat, overgenomen; de volkeren van het Verre Oosten hebben zich thans openlijk tegen het Westen gekeerd; Oost-Europa tenslotte wordt beheerst door het Communisme, dat in zijn dogmatiek welhaast een religie is te noemen. Om kort te gaan: de 19e eeuwse politieke en economische constellatie heeft afgedaan en keert niet terug.

Vervolgens plaatst schrijfster het Marshall-plan in een actueel perspectief door op grond van haar historische analyse de noodzaak van Westerse samenwerking te bepleiten. Het doet er niet toe, dat de bestaansbaarheid van een dergelijke samenwerking a priori niet te bewijzen is; vereist is een „act of faith” — de schrijfster neemt hier Benelux als voorbeeld —, al was het alleen al omdat de Europese dollarcrisis van 1947 heeft bewezen, dat een eng nationale politiek tot nationaal bankroet leidt. De noodzaak van Westerse samenwerking, en dan met name wat de Marshall-landen betreft, wordt nog versterkt door de verwachting, dat de Westeuropese betalingsbalans ook in 1951/52 nog niet in evenwicht zal zijn; ook dan zal er nog een dollarprobleem bestaan. Positieve actie is geboden: West-Europa moet komen tot een gezamenlijke „total dollar saving strategy”, tot een soort Economische Generale Staf. „Western Europe must unite in order to survive”; er is geen aanvaardbaar alternatief.

Nu het na afloop van het E.R.P. te verwachten dollardeficit van West-Europa inderdaad in steeds sterkere mate de aandacht van de O.E.E.C. te Parijs opeist, lijkt mij er niets tegen om de schrijfster ook te volgen in haar betoog, dat Westerse samenwerking mogelijk is. Aangestipt diene, dat zij — ook al acht zij het „laissez faire” fossiel — niet de gehele Westeuropese economie centraal geregeld wil zien; de planning kan tot essentiële sectoren worden beperkt. Starre schema's zijn uit den boze. Speciale aandacht verdient de conjunctuurpolitiek, die de „most momentous economic test of the Western conception of free society” zal vormen. Vooroorlogse voorbeelden van internationale kartellering en bijv. het werk van de E.C.I.T.O. (European Central Inland Transport Organization) en van de E.C.O. (European Coal Organization) bewijzen volgens schrijfster, dat organisatorisch het vraagstuk van internationale samenwerking reeds vrijwel is opgelost.

De samenwerkende Staten zullen niet kunnen verhinderen, dat hun politieke en economische souvereiniteit in zekere mate moet worden opgeofferd; vele moeilijkheden — o.a. de Ottawa preferenties, en daarmee Engeland's positie in een Westerse unie! — vragen nog om oplossing. De belangrijkste voorwaarde voor welslagen der samenwerking is echter „... vision ... a certain greatness ... a great and overriding purpose”. En hiermede komt de schrijfster tot het laatste en m.i. tevens het meest klemmende gedeelte van haar boek: „where there is no vision, the people perish and with them all their plans and projects ever drawn up in their name”. De enige kans tegenover het Communisme, dat — aldus schrijfster — broederschap en een klasseloze maatschappij, gebaseerd niet op exploitatie maar op rechtvaardigheid zegt te zullen brengen, is dat het Westen geestelijk houvast terugvindt. De lezer vergeve mij een laatste citaat: „Unless the pursuit of justice and the practice of brotherhood are the first purposes of the men of the new union, they will fail to build their city, just as, for all their material prosperity, their grandfathers failed before them”. Roepen in de woestijn? M.i. heeft Barbara Ward verstaan wat men de tekenen des tijds pleegt te noemen, en dat geeft

haar „haastige poging”, met name nu het Noord-Atlantisch pact een feit zal worden, blijvende waarde.

J. H. L.

AANTEKENING.

HET TWEDE VERSLAG VAN DE NEDERLANDSE REGERING BETREFFENDE DE WERKING VAN HET E.R.P.

De bilaterale overeenkomst tussen Nederland en de Verenigde Staten, gesloten op basis van de „Foreign Assistance Act of 1948”, verplicht Nederland o.a. om regelmatig rapporten uit te brengen over de werkzaamheden, in het kader van het E.R.P. verricht, en over de onder dit E.R.P. gemaakte vorderingen. Het eerste „Progress Report” van de Nederlandse Regering verscheen op 15 November 1948; het bestreek het tweede en derde kwartaal van dat jaar¹⁾. Kortgeleden is het tweede „Progress Report” verschenen, gedateerd 15 Februari 1949. Het bestrijkt het laatste kwartaal van 1948, geeft ook een overzicht van de economische ontwikkeling van Nederland in het gehele afgelopen jaar, en bevat voorts, in tegenstelling tot het vorige rapport, een uitgebreid overzicht betreffende Indonesië.

Het verslag vangt aan met een overzicht van hetgeen in het laatste kwartaal van 1948 in de O.E.E.C. te Parijs werd bereikt. Genoemd worden:

1e. de integratie van de door de deelnemende landen ingediende „long term”-programma's, gericht op het herstellen van de onafhankelijkheid van deze landen t.a.v. bijzondere buitenlandse hulpverlening na afloop van het E.R.P.;

2e. de voorbereiding van het jaarprogramma 1949/50 en de aanbieder van de heer Harriman, speciaal vertegenwoordiger van de E.C.A., van een herzien programma over 1948/49;

3e. het tekenen van de overeenkomst inzake het inter-Europese betalingsverkeer. Dit accoord beoogt te gefaken tot een verhoging van het niveau der goederenuitwisseling tussen de E.R.P.-landen onderling. Het verslag juicht de overeenkomst toe; zij kan een eerste stap betekenen op de weg naar de volledige multilateralisering van het Europese handelsverkeer, welke door de Nederlandse Regering noodzakelijk wordt geacht.

Het tweede hoofdstuk van het verslag geeft o.a. een beeld van de in het jaar 1948 onder het E.R.P. gereali-seerde invoeren en de in deze periode vanwege de E.C.A. uitbetaalde dollarbedragen. In de laatste drie kwartalen van 1948 blijkt voor ca \$ 200 mln aan goederen en diensten onder het E.R.P. te zijn ontvangen, terwijl in dezelfde periode voor een bedrag van rond \$ 130 mln definitief aan Nederland werd uitbetaald. De toewijzingen van de hulp aan Nederland bedroegen voor 1948 \$ 330 mln, aan Indonesië \$ 65 mln. Tussen de toewijzingen en de feitelijk ontvangen hulp bestaat een verschil, dat, naast de aanlooptijd, welke bij een dergelijke grootscheepse onderneming in aanmerking moet worden genomen, moet worden toegeschreven aan intussen vrijwel tot oplossing gekomen proceduremoeilijkheden. Het verslag wijst erop, dat deze moeilijkheden, wat Nederland betreft, nog steeds de ernstigste bedreiging voor het welslagen van het E.R.P. vormen.

Indonesië.

Voldoende gegevens bleken bij de voorbereiding van dit rapport beschikbaar te zijn om een beeld te kunnen geven van de consequenties van het E.R.P. voor de economische toestand van Indonesië. Uitvoerig wordt ingegaan op de gevolgen, welke de oorlog en de daarop gevolgde periode van politieke onrust voor het land hebben gehad. Bij het

ter hand nemen van het economische herstel direct na de Japanse capitulatie, werd getracht, bij de gebrekkige exportcapaciteit, de geweldige invoerbehoefte te dekken door het opnemen van credieten in Nederland en elders en door het uitputten van de deviezenreserves. Niettemin bleek het noodzakelijk, de importen te beperken tot minder dan 50 pCt van de omvang, welke nodig werd geacht om een snel en gezond economisch herstel te verzekeren. Dien-tengevolge ondervond het herstel vertraging; werkelijke wederopbouw en uitbreiding van het productie-apparaat bleek praktisch een onmogelijkheid.

Begin Juli 1948 werd in het kader van het E.R.P. aan Indonesië een eerste toewijzing van \$ 10 mln verstrekt. In de deviezensituatie ontstond hierdoor een zekere mate van bewegingsvrijheid; de verleende hulp was echter onvoldoende om de invoeren tot het vereiste niveau op te voeren. Pas in het vierde kwartaal van 1948 gaf de invoer een stijging te zien, waarvan de gevolgen zich reeds spoedig in een verhoging van de exporten begonnen af te tekenen.

Op 22 December 1948 kondigde echter Paul Hoffman, de administrateur van de E.C.A., aan, dat de hulp aan Indonesië zou moeten worden opgeschort. Gevreesd moet worden, dat onder deze omstandigheden het economisch herstel minder voorspoedig zal verlopen dan aanvankelijk werd voorzien. Het verslag wijst erop, dat de natuurlijke productiemogelijkheden en rijkdommen van Indonesië nog steeds aanwezig zijn. Mits de noodzakelijke verdere buitenlandse hulp in voldoende mate en zonder uitstel wordt verleend, behoort een snel en volledig herstel in een betrekkelijk gering aantal jaren ongetwijfeld tot de mogelijkheden, zodat een hersteld Indonesië ook zijn natuurlijke en hoogst belangrijke rol zal kunnen spelen bij de verwezenlijking van het E.R.P. „Niet alleen als producent van grondstoffen en voedingsmiddelen is Indonesië steeds van groot belang geweest voor Nederland en de overige Europese landen, doch ook, en zulks tengevolge van zijn merkwaardige²⁾ driehoekshandel met Europa en het Westelijk Halfrond, als dollarontvanger. Indonesië draagt nog steeds de mogelijkheid in zich, deze tweeledige taak weer op zich te nemen.”

De betekenis van het E.R.P. voor Nederland.

Aan de hand van een uitgebreid feitelijk overzicht van Nederlands economische ontwikkeling gedurende 1948 illustreert het verslag vervolgens de stelling, dat het E.R.P. ons land in staat heeft gesteld het sinds de bevrijding tot stand gebrachte herstel ook voor de periode, waarin de eigen deviezenreserves daartoe niet meer toereikend waren, voort te zetten. Productie, verkeer en vervoer, in- en uitvoer, bouwnijverheid, bevolking en arbeidsmarkt, consumptie en sociale toestand worden uitvoerig belicht. Bij het overzicht van de monetaire situatie wordt gewezen op het in 1948 geleidelijk sterker worden van deflatoire tendenties, waardoor de verhouding tussen de nog bestaande inflatoire spanningen en de tegenwerkende deflatoire factoren zich in gunstige zin heeft gewijzigd. „Over het algemeen wordt van deskundige zijde verwacht, dat de deflatoire tendenties zich in 1949 in versterkte mate zullen doen gelden, zonder dat evenwel direct gevreesd behoeft te worden, dat deze deflatoire tendenties op hun beurt een gevaarlijke vorm zullen gaan aannemen.” Zo zal de deflatoire invloed van het invoersaldo zich in afnemende mate doen gevoelen, naar gelang dit saldo — en dit was in 1948 reeds merkbaar — geringer wordt.

Tenslotte verstrekt het verslag enkele gegevens t.a.v. het verschil in ontwikkeling van de voornaamste economische grootheden, zoals deze, op basis van voorlopige gegevens, door het Centraal Plan Bureau zijn geraamd, en van het verloop, dat deze grootheden te zien zouden hebben gegeven in het geval dat de hulpverlening geheel achterwege zou zijn gebleven. Het resultaat van de voor-

¹⁾ Een overzicht van de inhoud van dit rapport vindt men in „E.-S.B.” van 29 December 1948, blz. 1035.

²⁾ Waarom merkwaardig? Een wel wat merkwaardige vertaling van het Engelse woord „characteristic”.

lopige berekening is geweest, dat, vergeleken bij het verloop, dat onvermijdelijk zou zijn geweest bij het achterwege blijven van Amerikaanse hulpverlening, de feitelijke ontwikkeling na raming een verschil ten gunste te zien heeft gegeven, wat betreft de totale consumptie, ter grootte van ca 10 pCt; wat de netto-investeringen betreft, bedraagt het verschil ongeveer de helft.

Hierbij dient intussen te worden opgemerkt, dat dit laatste verschil niet uitsluitend op rekening moet worden geschreven van de uitbreiding van de voorraad kapitaal-goederen, doch dat een belangrijk deel moet worden toegerekend aan het op peil brengen of ook houden van voorraden grond- en hulpstoffen en eindfabrikaten bij het bedrijfsleven, welke, zo de hulp niet ware verleend, welhaast geheel zou zijn ingeteerd.

Vergeleken bij de situatie, welke bij achterwege blijven van de hulpverlening zou zijn ontstaan, zijn de middelen, die voor dekking van bovengenoemde behoeften, t.w. consumptie en investeringen, zijn aangewend, met niet minder dan circa f 1,7 mrd toegenomen. Dit betekent dèrhalve, dat de \$ 330 mln, welke Nederland voor het tweede, derde en vierde kwartaal van 1948 zijn toegewezen, door Nederlandse krachtsinspanning in het productieproces ongeveer verdubbeld zijn. In feite moet het resultaat evenwel nog veel gunstiger worden geacht. In de eerste plaats hadden per 1 Januari 1949 nog niet alle goederen, welke binnen deze toewijzingen kunnen worden geïmporteerd, ons land bereikt; terwijl voorts op de genoemde datum nog niet alle grond- en hulpstoffen, die onder het E.R.P. werden geïmporteerd, verwerkt waren. Bovendien zullen de geïmporteerde kapitaalgoederen nog jaren lang voortgaan met een reeks prestaties ten bate van de Nederlandse volkshuishouding af te werpen.

Zoals reeds eerder werd opgemerkt, bedragen de onder het E.R.P. gerealiseerde invoeren per 1 Januari 1949 circa \$ 200 mln dollar (f 530 mln). In verband met de situatie, welke zonder Marshall-hulp zou zijn ontstaan, de voor consumptie en investeringen beschikbare middelen met circa f 1,7 mrd zijn toegenomen, kan hieruit volgen, dat door Nederlandse krachtsinspanning de E.R.P.-invoer in het productieproces reeds thans meer dan de drievoudige waarde heeft verkregen.

Het verslag geeft echter de voorkeur aan een conservatieve raming, in welk geval een vertwee- of drievoudiging van de hulp reeds een bevredigend resultaat mag worden genoemd.

Nederland, zo wordt geconcludeerd, heeft de ontvangen hulp op zeer verantwoorde wijze besteed en deze heeft aanleiding gegeven tot aanzienlijke verbeteringen in s lands economische positie.

DE STAATKUNDIGE ZIJDE VAN DE BENELUX.

Op het ogenblik, dat dit nummer ter perse gaat, is niet anders bekend, dan dat het Belgische Huis van Volksvertegenwoordigers het wetsontwerp tot goedkeuring van het Verdrag van December 1948 tot unificatie van enkele accijnzen in Beneluxverband wel aan de orde heeft gesteld, maar dat de vorige week is besloten de behandeling uit te stellen. De gedrukte staatsstukken omtrent het gevoerde debat zijn in Nederland nog niet verkrijgbaar, zodat de preciese woorden, welke zijn gebruikt, niet kunnen worden geciteerd. Het schijnt, dat de Minister van Handel op het socialistisch voorstel, om het wetsontwerp niet in behandeling te nemen, maar, zonder enige bepaling van een nader vast te stellen dag, het debat te verdagen, heeft gereageerd met de opmerking, dat tegen het uitstel van regeringszijde geen bezwaar zoude worden gemaakt, indien slechts een kort uitstel werd bedoeld.

Sedertdien is in het openbaar niets meer vernomen.

Ook de Belgische pers zwijgt tot heden. Alleen moet worden aangenomen, dat aan het einde van deze week zal bekend zijn, wanneer het parlement wordt ontbonden.

Het is dus zeer kort dag voor een beslissing omtrent het aanvaarden van de beginselen van het Verdrag van December. Blijft deze beslissing uit, dan kan het Verdrag, ondanks de eventueel verkregen goedkeuring van onze Staten-Generaal, niet worden geratificeerd. Onze Senaat heeft deze week de tijd om haar standpunt te bepalen. De regeringen moeten dan nog op de beslissing in België wachten.

* * *

De ontbinding van het parlement in België geeft de tijdsruimte om nog in het algemeen na te denken over de staatkundige zijde van de Benelux. In de Tweede Kamer vroeg de heer Hofstra hiervoor de aandacht. Hij zeide:

„Ten slotte moge ik nog een enkel woord zeggen over de mate, waarin, en de wijze, waarop de Staten-Generaal bij de totstandkoming van de Benelux worden betrokken. Sinds het begin van de discussies over de Benelux is hier en aan de overzijde van het Binnenhof bezwaar gemaakt tegen het al te veel trekken van deze vraagstukken binnen de ambtelijke sfeer. Dat betrof niet alleen belastingvraagstukken, maar ook de andere begrotingshoofdstukken. Ongetwijfeld is de Regering enigermate aan deze wensen tegemoet gekomen. Er zijn hier en daar niet-ambtelijke personen bij het overleg ingeschakeld. Wij hebben voorts in de courant kunnen lezen, dat er thans onder andere voor de havens een commissie van deskundigen wordt ingesteld. Niettemin blijven dit alles echter nog onderonsjes. Ook het inschakelen van de vaste Commissie voor de Belastingen, voor zover het belastingvraagstukken betreft, bevindt zich pas in een zeer aanvankelijk, en nog niet geheel bevredigend, stadium. Wij verheugen ons over de besprekingen, die wij de vorige week over deze vraagstukken met de Minister hebben mogen hebben. Ik meen echter, dat dit instituut aanmerkelijk verder uitgebouwd zal moeten worden en dat middelen dienen te worden gevonden om een zodanig overleg nog doeltreffender te doen zijn. Belangrijk wordt het vraagstuk van de besluitvorming in Benelux-verband — en mede is het van zoveel betekenis —, in het bijzonder ook, indien wij zouden moeten overgaan tot wijzigingen in regelingen, die wij thans hebben getroffen”.

„Wij zullen een stukje van onze souvereiniteit moeten opgeven, ook in deze zin, dat wij bovenstaatsse, super-nationale organen vormen, waaraan wij aanvankelijk misschien slechts een adviserende bevoegdheid, maar later wellicht ook een beslissende bevoegdheid moeten geven. De Regering heeft in de Memorie van Antwoord opgemerkt, dat dit vraagstuk in studie is. Wij zijn thans echter ruim drie en een half, bijna vier jaar bevrijd, terwijl de aanvankelijke overeenkomst reeds in Londen werd gesloten. Ik zou er daarom wel zeer sterk op willen aandringen, dat deze studie enigszins wordt versneld, opdat wij ook binnen afzienbare tijd tot resultaten zullen mogen komen”.

Minister Lieftinck moest de staatkundige zijde van de Benelux laten liggen. Zij is tot nu toe veel te weinig als afzonderlijk vraagstuk aan de orde gesteld. En toch moet het recht om in de volksgemeenschap te leven, door de volken worden erkend: Zonder dat worden verdragen „vodjes papier”.

Rotterdam.

C. W. DE VRIES.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES.

DE KOMENDE WIJZIGING VAN DE OMZETBELASTING.

Inleiding.

De omzetbelasting heeft zich in ondernemerskringen nooit mogen verheugen in een dergelijke mate van belangstelling als aan de belastingen op winst, inkomen en vermogen is ten deel gevallen. De ingewikkelde regeling dezer belasting, met haar vele speciale bepalingen, resoluties, beschikkingen enz. en anderzijds het op het eerste gezicht lage heffingspercentage zijn waarschijnlijk factoren geweest, die een rol speelden bij deze „verwaarlozing”. Voorts heeft hier vermoedelijk toe bijgedragen de mening, als zou de omzetbelasting toch steeds ten volle kunnen worden doorberekend (afgezien natuurlijk van prijsbeheersingsmaatregelen die zulks uit andere hoofde verhinderen).

Thans vindt echter een ontwikkeling plaats, welke een ruimer belangstelling voor de omzetbelasting wettigt. In de naaste toekomst zullen nl. in Nederland en het heffingspercentage en het stelsel van de omzetbelasting zekere wijzigingen ondergaan in verband met de Benelux-samenwerking.

Tot dusver bestonden er tussen België en Nederland diepgaande verschillen zowel t.a.v. de opbrengst als t.a.v. het systeem van heffing. Reeds enige tijd geleden had in Nederland een zekere verhoging plaats gevonden, waardoor de opbrengst verder tot het hogere Belgische niveau was genaderd. Bij de thans afgesloten Benelux-besprekingen is men nog verder gegaan en is ook over de onderlinge aanpassing der beide stelsels overeenstemming bereikt.

In het onderstaande zal op deze beide stelsels en hun economische achtergrond nader worden ingegaan.

Ontwikkeling van de stelsels van omzetbelasting.

Zelfs als men zich niet a priori op het standpunt stelt, dat alle belastingheffing een „kwaad” is, verkrijgt men toch bij de bestudering van de geschiedenis dikwijls het gevoel, dat sommige belastingen meer uit overwegingen gegrond op de gemakkelijke inbaarheid of controle, dan op rechtvaardigheid gebaseerd, werden ingesteld.

Een dergelijk gevoel krijgt men wel in zeer sterke mate bij de omzetbelastingen. Deze bloeiden in de oudheid, verdwenen toen weer voor eeuwen en hun impopulariteit bij onze voorouders kan niet beter worden gedemonstreerd dan door het noemen van de woorden „tiende penning”. Ook bij de theorie vond zij vóór 1920 weinig verdediging — in tegenstelling bijv. met de inkomsten- en vermogensbelasting, waar het begrip „draagkracht” een hechte defensie voor de fiscus mogelijk maakte.

Dit alles leidde ertoe, dat de omzetbelasting vóór 1914 vrijwel was uitgestorven en dat er in later jaren, toen zij weer was geïntroduceerd, toch in vele landen geruime tijd een tendentie bestond, mede i.v.m. algemene bezwaren tegen indirecte belasting, haar niet al te hoog op te voeren.

De nieuwe bloei van de omzetbelasting dateerde van de jaren tijdens en na de vorige Wereldoorlog. Duitsland gaf het „goede” voorbeeld in 1916. Frankrijk volgde in 1917; ook België ging in het begin der twintiger jaren tot instelling van een „overdrachtstax” over (1921). Deze omzetbelastingen kwamen als „Kinder der Not” en slechts Engeland, Zwitserland en Nederland, m.a.w. juist de landen, waar een relatief gezonde financiële situatie heerste, gingen toen niet tot invoering over. De nood der schatkist gaf ook Nederland later aanleiding tot invoering van een omzetbelasting, echter eerst in de hevigste depressietijd (1933). Engeland ging pas in 1940 tot invoering over.

Zoals bij de meeste belastingen het geval is, vond afschaffing nimmer plaats, ook niet toen in vele der betreffende landen de financiële toestand gunstiger werd (m.n. de periode 1927-1929). Wel ging men daarentegen dikwijls tot verhoging over.

Het Nederlandse en het Belgische systeem van heffing.

De twee systemen, welke tegenover elkaar staan, zijn het stelsel van de eenmalige heffing en het cascadestelsel. Bij het laatste wordt in principe omzetbelasting geheven bij elke eigendomsoverdracht onverschillig of het goed (of een deel ervan) wellicht van te voren reeds één of meerdere malen door omzetbelasting is getroffen. Bij het eerstgenoemde systeem daarentegen vindt heffing slechts in één bepaalde fase van de „bedrijfskolom” plaats, bijv. alleen bij de fabrikant resp. importeur.

België kent het cascadestelsel. In Nederland werd in 1933 het stelsel van eenmalige heffing ingevoerd. Aanvankelijk was bij het wetsontwerp een cascadestelsel voorgesteld, doch na ampele overweging werd het andere stelsel gekozen. Gedurende de bezetting echter werd dit systeem verlaten en ook hier, werd vooral naar Duits voorbeeld de meermalige heffing bij het Besluit Omzetbelasting 1940 ingevoerd; dit bleef na de bevrijding gehandhaafd en geldt tot op de dag van heden.

Dit alles betekent echter geenszins, dat het Belgische en het Nederlandse cascadestelsel grote overeenkomst vertonen. Enige van de belangrijkste verschillen zijn de volgende ¹⁾:

- 1e. in België worden alle trappen met 4½ pCt belast; in Nederland is één bepaalde trede lager dan de andere, nl. die van de groothandel, welke ½ pCt betaalt, tegenover een algemeen percentage van thans 3 pCt;
- 2e. in België zijn leveringen aan particulieren vrij, in Nederland zijn deze (gewoon, dus met 3 pCt) belast;
- 3e. in België wordt de belasting voldaan door het plakken van zegels op facturen; in Nederland door betaling bij of aan de ontvangers, nadat de ondernemer zelf zijn omzet per kwartaal aangeeft.

Het onder 1e genoemde punt heeft belangrijke economische repercussies, waarop wij hieronder terugkomen. De onder 2e en 3e genoemde regeling zal mede gebaseerd zijn op controle-overwegingen. Over het algemeen is de naleving van de Belgische belastingvoorschriften enigszins lossier te noemen dan in Nederland. Vandaar dus de belastingvrijdom van leveringen aan particulieren, welke moeilijker zijn na te gaan dan de transacties binnen het bedrijfsleven. Vandaar ook de regeling van de afzonderlijke facturen, waarop de controle toch altijd enigszins concreter van aard is dan de controle van een totaal omzet, zoals in Nederland.

Economische repercussies van de omzetbelasting.

Zoals reeds boven werd opgemerkt spelen de indirecte belastingen en daaronder speciaal de omzetbelasting een zeer belangrijke rol in het Belgische belastingstelsel. Het percentage van de indirecte belastingen in de totale belastingen bedroeg tot voor kort in België 67 pCt tegenover in Nederland 44 pCt. Prof. Coppé noemt de overdrachtstax dan ook de hoeksteen van het Belgisch fiscale stelsel ²⁾.

Het volgend aan het artikel van Mr Tuk ontleende staatje illustreert dit alles nog eens duidelijk.

Opbrengst omzetbelasting.

× f 1 mln.

	Nederland	België
1939	88	142
1946	340	846
1947	520	1.125
1948	730	1.125

Uiteraard zijn hoge indirecte belastingen ook uit sociaal oogpunt van betekenis. De verhouding tussen directe en indirecte belastingheffing zal met name moeten worden

¹⁾ Voor een uitvoerige behandeling van het systeem der Belgische omzetbelasting zij verwezen naar: „De omzetbelasting in België” door Mr C. P. Tuk in „Weekblad der Belastingen” van 16 en 30 October en 6 November 1948.

²⁾ „Benelux”, Officieel Orgaan van het Comité voor B.N.L.-samenwerking, Augustus 1948 (No. 2).

beoordeeld vanuit het standpunt van „sociale rechtvaardigheid” en het stimuleren der prestaties.

In een tijd, dat produceren en nog eens produceren levensvoorwaarde voor het Nederlandse volk is, is het waarschijnlijk uit algemeen economisch oogpunt juist, dat aan de steeds verdere verhoging der directe belastingen een einde wordt gemaakt, en is enige ombuiging naar de indirecte belastingen vermoedelijk niet onwenselijk.

Anderzijds moet er echter op worden gewezen, dat de omzetbelasting ongemerkt door geleidelijke verhogingen een zodanig peil kan bereiken, dat gevaren, die bij een matig heffingspercentage niet acuut zijn, thans onevenredig zwaar sommige groepen kunnen treffen.

In zulk een sterke mate wordt bij de belastingen tegenwoordig met hoge percentages gewerkt: een vermogensaanwasbelasting van 50 pCt, inkomstenbelasting van (marginaal) 75 pCt in de 'hoogste' inkomensklassen, dat het gevoel dreigt te worden afgestompt en een omzetbelasting van 3 of 4½ pCt niet erg meer spreekt. Men vergeet daarbij dan dat men niet wel vergelijkbare grootheden tegenover elkaar stelt. Een percentage van 3 of 4½ pCt van het omzetcijfer is uiteraard ten opzichte van het aan die omzet gebonden netto winstcijfer al gauw 5 à 10 maal hoger!

Deze lage percentages, zelfs al zijn ze een veelvoud van de oorspronkelijke (zo begon België in 1921 met een percentage van 1 pCt), zijn echter slechts in schijn laag.

Rekening houdend met een „normaal” aantal tussenschakels en een „normaal” winstpercentage komt men voor België bij bovengenoemde tarieven tot 11,8 en voor Nederland tot 7,4 pCt van de kleinhandelsprijs¹⁾. Dit laatste percentage dreigt dus nog te worden verhoogd bij de a.s. nivelleringsmaatregelen.

Fouten en onrechtvaardigheden kunnen bij de huidige heffingshoogte tot grote proporties uitdijen. Dit gevaar treedt vooral op bij de verwringing van de economische verhoudingen, die de heffing van omzetbelasting meebrengt. Deze vindt speciaal plaats via de integratie van het bedrijfsleven. Het cascdestelsel brengt belasting van elke trap mede en geeft dus een relatief voordeel aan geïntegreerde ondernemingen boven die waar het productieproces in losstaande ondernemingen is gedifferentieerd.

In uitzonderlijk sterke mate maakt dit uiteraard verschil uit voor de groothandel; bij een extra heffing van 4½ pCt, zoals tot dusverre in België geschiedt, is het zelfs mogelijk, dat deze geheel wordt uitgeschakeld ten bate der geïntegreerde ondernemingen.

Hoe sterk dit effect is blijkt wel hieruit, dat, indien in bovenstaand geval de groothandelsschakels niet aanwezig zijn, de percentages aldus worden¹⁾:

België 5,6 pCt Nederland 6,7 pCt.

In Nederland is deze uitschakelingstendentie derhalve relatief vrij zwak, hetgeen het gevolg is van de lage „trede” van de cascade van slechts ½ pCt voor de groothandel.

Het voorkómen van deze economische verwringing heeft steeds een zeer belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van en de wijzigingen in de Nederlandse omzetbelasting-wetgeving sinds 1933. Zoals reeds vermeld, sneefde vnl. op deze grond het oorspronkelijke in 1933 voorgestelde cascdestelsel en werd toen eenmalige heffing ingevoerd. Ook werden op deze grond de grond- en hulpstoffen vrijgelaten; het werd daardoor immers onverschillig of deze reeds vóór de fabrikant al dan niet handelsschakels hadden doorlopen.

Hetzelfde principe gold bij de grote herziening van de omzetbelasting in 1938. Om de concurrentievoorwaarden gelijk te maken, werden toen bepaalde handelingen met levering gelijk gesteld.

In 1940, bij de invoering van het Duitse stelsel van omzetbelasting hier te lande, slaagde men erin ditzelfde element op verschillende punten te behouden. Met name het differentiëren van het heffingspercentage: lager voor de

groothandel, hoger dan het normale tarief bij verkoop van fabrikant aan particulieren, werkte in deze richting.

Ook in België is wel iets gedaan, om de uitschakeling van de groothandel tegen te gaan. Na goedkeuring door de fiscus is het daar n.l. mogelijk de cascadeheffing voor een bepaald artikel als het ware in éénmaal af te kopen door een zgn. forfaitaire heffing van 9 pCt bij de fabrikant (bij verdere overdrachten blijft dan nog wel een zgn. factuurtax te betalen, welke echter slechts 0,45 pCt bedraagt).

Het bezwaar van het forfaitaire systeem is, dat het slechts bepaalde artikelen omvat en dat telkens een strijd tussen fiscus en belanghebbenden en vaak ook tussen belanghebbenden onderling ontstaat, wanneer het tot andere goederen moet worden uitgebreid.

Beoordeling van het Belgische en Nederlandse stelsel.

Het Belgische systeem streeft naar een hoge opbrengst en anderzijds belast het uit controle-overwegingen de consument niet. Teneinde de druk op elke schakel afzonderlijk toch zo laag mogelijk te houden — hoe hoger deze druk, hoe groter de neiging tot onduiking — komt men er echter toe zoveel mogelijk schakels te belasten; vandaar ook de volle belasting van de groothandel. Ook de geringe geneigdheid van de Staat om forfaits te verlenen past in deze gedachtengang.

Dit stelsel geeft in de praktijk inmiddels tot grote ontevredenheid in Belgische handelskringen aanleiding. De groothandel met name voelt daar aan de lijve dat de fabrikanten op veel groter schaal in direct contact treden met de detailhandel dan bij afwezigheid van deze fiscale discriminatie het geval zou zijn. In vele gevallen wordt de groothandel alleen nog tussengeschakeld voor zeer kleine orders van de detailhandel, een belangrijk deel van de functie van de groothandel: het maken van assortimenten, is hiermede verloren gegaan.

Het Nederlandse stelsel heeft deze tendentie verre van zich weten te houden, dank zij het begrip dat de Nederlandse belastingwetgever in dezen heeft getoond. Factoren, die bijdroegen tot de uitvoerbaarheid hiervan, waren enerzijds de steviger fiscale controle, waardoor niet behoefde te worden teruggedeinsd voor het belasten ook van de leveringen aan de consumenten, en anderzijds de omstandigheid, dat de opbrengsten in het verleden niet tot het uiterste behoeften te worden opgevoerd. Het bestaande stelsel heeft hier te lande geen aanleiding gegeven tot ernstige klachten over het verstoren der economische verhoudingen.

De komende unificatië van de omzetbelasting in de Benelux.

Uit het bovenstaande volgt, dat, toen er een keuze moest worden gedaan tussen het Belgische en het Nederlandse stelsel, het laatste verreweg de voorkeur verdiende. Eigenlijk had een derde alternatief wellicht nog meer aanbeveling verdiend, n.l. het stelsel van eenmalige heffing, zoals bijv. in Nederland ook vóór 1940 had gegolden.

Inmiddels is de beslissing reeds gevallen. Zoals de Maasbode van 17 Maart³⁾ mededeelt, zal het komende stelsel een compromis vormen tussen de beide huidige stelsels der beide landen. Met het Nederlandse zal het gemeen hebben dat de groothandelsleveranties slechts met ½ pCt worden belast, terwijl de overeenkomst met het Belgische systeem hierin bestaat, dat de heffing van omzetbelasting bij leveranties door de detailhandel in de toekomst achterwege zal blijven.

Deze beide omstandigheden brengen mede, dat het nieuwe stelsel dat van de eenmalige heffing, dat door het bedrijfsleven steeds als het geringste kwaad is beschouwd, in sterker mate benadert dan bij de beide oude stelsels afzonderlijk het geval is. Het verschilt daarvan nog slechts door de heffing van ½ pCt bij de groothandelsschakels en

³⁾ „Economische Unie Benelux. Gevolgen voor de belastingen” „Maasbode” van 17 Maart 1949.

de herhaalde heffing bij leveringen van fabrikanten onderling⁴⁾.

Er moet op worden gewezen, dat het heffingspercentage bij de fabrikant aanmerkelijk zal moeten worden verhoogd. De totale opbrengst in Nederland zal immers moeten toenemen, en bovendien valt de heffing weg bij juist die schakel, waar de prijs door de ophoping van alle winstmarges het hoogst is.

De gekozen vorm lijkt wel in staat om de nadelen, welke van het tot dusverre in België geldende cascadesstelsel voor de handel uitgingen, weg te nemen. In principe lijkt dit juist; het op onbedoelde wijze treffen van bepaalde groepen door de neveneffecten van belastingmaatregelen moet in het algemeen worden afgekeurd.

De vraag komt echter op, of het nieuwe stelsel voor de industrie geen gevaren zal meebrengen.

Bij de, in Nederland voorziene industrialisatie zal de nieuwe industrie, indien zij op de duur wil kunnen concurreren, in sterke mate het karakter moeten dragen van gespecialiseerd grootbedrijf. Het aantal gevallen, waarin het in Nederland mogelijk is gebleken het gehele productieproces van bepaalde artikelen van grondstof tot eindproduct in een enkele onderneming te concentreren (verticale concentratie), is tot enkele uitzonderingen beperkt gebleven. Hierdoor ontstaat de waarschijnlijkheid, dat het aantal eigendomsoverdrachten, dat elk product gedurende zijn gang door de bedrijfskolom ondergaat, groter wordt. Het belasten van deze overdrachten bij de op dit punt gehandhaafde cascade zal voor de betreffende industrieën een belemmering kunnen blijken.

Behoudens dit bezwaar bestaat er echter aanleiding tot tevredenheid over het gekozen stelsel van omzetbelasting, dat na aanvaarding door de beide volksvertegenwoordigingen in de toekomst in de Benelux zal gelden.

J. C. BREZET.

⁴⁾ Bij het oude Nederlandse stelsel van vóór 1940 konden fabrikanten hun grond- en hulpstoffen (w.o. halfabrikaten) belasting vrij inslaan resp. belasting hierover terugkrijgen.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

In de afgelopen week is de geldmarkt aanmerkelijk ruimer geworden, enerzijds door een voortgaande toestrooming van bankpapier, anderzijds door het aflopen van schatkistpromessen. Op 16 Maart werd de callgeldrente dan ook verlaagd tot 1 pCt, terwijl op 17 Maart een verdere verlaging tot $\frac{2}{3}$ pCt werd doorgevoerd. Op dit niveau kan alle aanbod van callgeld geen plaatsing vinden.

Ook de marktdiscounto's gaven een daling te zien. Meien Junipromessen waren tegen $\frac{15}{16}$ pCt aangeboden, tegen welk niveau Julipapier werd gevraagd. September t/m Decemberpromessen, welke de voorgaande week nog tegen $\frac{17}{16}$ pCt waren aangeboden, waren aan het einde der verslagperiode tegen $\frac{13}{8}$ pCt verkrijgbaar. Overigens waren de omzetten in dit papier met middelmatige looptijd gering. Gezien de grote bedragen aan schatkistpromessen, welke in de komende weken tot verval komen, moet het niet uitgesloten worden geacht, dat de marktdiscounto's een verdere daling ondergaan, zij het wellicht met een onderbreking tijdens de maandwisseling.

De koersstijging op de staatsfondsenmarkt zette zich in de afgelopen week voort. De 3-3 $\frac{1}{2}$ pCt staatslening 1947 bereikte het niveau van 97 pCt, waarop, zoals bekend, geen inkoop meer door de Overheid behoeft plaats te vinden. Ook de 3 pCt Grootboekschuld bereikte een hoger niveau, nl. 96 $\frac{5}{16}$ pCt. Het schijnt, dat de rust op de beleggingsmarkt weer is teruggekeerd, nadat sedert 1 Maart een zeer groot aanbod in 3 pCt Grootboekschuld is verwerkt. Op 1 April a.s. wordt de tweede tranche van de 3 pCt investeringscertificaten verhandelbaar, zodat dan vermoedelijk een groot aanbod van deze stukken ter markt komt. Afgezwacht moet worden, in hoeverre dit de koersen en daarmee de rentestand duurzaam zal beïnvloeden.

Overigens zullen weer nieuwe middelen aan de effectenmarkt kunnen worden toegevoerd door de uitbetaling van de Amerikaanse dividenden sedert 1947, hetgeen door het tot stand komen van een overeenkomst betreffende de belastingheffing mogelijk is geworden.

De aandelenmarkt gaf in de afgelopen week slechts zeer bescheiden koersschommelingen te zien. Van een algemene beweging in een bepaalde richting was nauwelijks sprake. Een zeker rustpunt schijnt te zijn bereikt, doch er zijn nauwelijks objectief aanwijsbare factoren aanwezig, welke een koersstijging zouden kunnen rechtvaardigen, of het moest zijn de bovenbedoelde uitbetaling van Amerikaanse dividenden. Hier staat echter tegenover, dat nog vele emissies op een iets gunstiger marktsituatie wachten om te kunnen worden uitgebracht.

	11 Maart 1949	18 Maart 1949
A.K.U.	155	156 $\frac{1}{2}$
v. Berkel's Patent	108	109
Lever Bros. Unilever C. v. A.	230	228 $\frac{3}{4}$
Philips G. b. v. A.	217	220
Koninklijke Petroleum	283 $\frac{1}{2}$	287 $\frac{1}{4}$
H.A.L.	159 $\frac{3}{4}$	158
N.S.U.	160	160 $\frac{3}{4}$
H.V.A.	153	150 $\frac{1}{2}$
Deli Mij C. v. A.	136 $\frac{1}{2}$	133
Amsterdam Rubber	143	142
Internatio	165	171

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij resp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rekening (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.186	153.409	2.744.151
7 Febr. '49	443.415	247.181	153.508	143.841	3.009.603
14 Febr. '49	443.463	225.785	164.771	147.086	2.991.031
21 Febr. '49	443.605	206.090	195.492	144.114	2.979.172
28 Febr. '49	443.739	204.283	136.864	164.626	3.045.226
7 Mrt '49	443.891	177.982	155.906	160.180	3.018.755
14 Mrt '49	444.073	148.575	174.823	146.877	2.984.341
21 Mrt '49	444.228	130.972	213.930	143.146	2.956.056

Saldi in rekening courant

Data	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldi	Saldi van banken in Nederland	Vrije saldi van vreemde banken	Anderz. vrije saldi
30 Dec. '46						
7 Febr. '49	225.644	214.012	3.971	40.306	336.697	357.264
14 Febr. '49	239.584	214.012	4.102	52.895	347.723	338.505
21 Febr. '49	232.108	214.012	4.173	58.580	331.626	382.418
28 Febr. '49	173.806	250.497	4.031	38.663	328.482	332.552
7 Mrt '49	191.379	250.497	3.961	33.169	344.568	318.649
14 Mrt '49	190.775	250.497	3.879	31.387	349.774	329.021
21 Mrt '49	220.240	250.497	11.815	46.588	333.893	390.425

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
24 Febr. 1949	23.046	22.428	335	22.358
3 Mrt 1949	23.045	22.428	358	21.837
10 Mrt 1949	23.047	22.433	347	21.529

Deposito's

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	23.350
24 Febr. 1949	23.528	22.225	1.591	19.441
3 Mrt 1949	23.524	21.794	877	19.684
10 Mrt 1949	23.528	21.357	711	19.424

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 21 Maart 1949.

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank —) Agentsch. " —)	f —)
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4°, van de Bankwet 1948)	"	"
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	"	1.800.000.000,—
Voorschotten in rek.-crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f 138.485.666,39 *) Bijbank " 342.468,10 Agentsch. " 4.317.508,19	f 143.145.642,68
Op effecten enz.	"	142.426.419,39 *)
Op goederen en celen	"	719.223,29
		f 143.145.642,68 *)
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)	"	—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	"	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	"	f 439.144.833,80
Zilveren munt enz.	"	5.082.767,63
		f 444.227.601,43
Papier op het buitenland	f 130.972.080,—	
Tegoeed bij correspondenten in het buitenland	"	207.943.825,58
Buitenlandse betaal-middelen	"	5.986.255,52
		f 344.902.161,10
Vorderingen in gulden op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	"	186.085.229,95
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds	"	107.908.538,26
Gebouwen en inventaris	"	2.500.000,—
Diverse rekeningen	"	46.580.099,89
		f 4.575.349.273,31
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefonds	"	12.759.703,05
Bijzondere reserves	"	54.447.566,03
Pensioenfonds	"	20.108.972,21
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst	"	1.500.000,—
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	"	107.580.075,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)	"	2.956.055.845,—
Bankassigaties in omloop	"	398.118,07
Rekening-courant saldo's		
's Rijks Schatkist	f 220.240.325,42	
's Rijks Schatkist bijzondere rekening	"	250.497.115,51
Geblokkeerde saldo's	"	11.815.236,64
Saldo's van banken in Nederland	"	46.588.124,80
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen	"	333.892.925,31
Andere vrije saldo's	"	390.425.405,57
		f 1.253.459.133,25
Crediteuren in vreemde geldsoort	"	53.305.229,79
Diverse rekeningen	"	95.734.630,91
		f 4.575.349.273,31

*) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
 *) Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) " 36.894.550,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten " 136.823.134,50

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
24 Febr. 1949	52.817	335.328	125.042	154.100	426.000
3 Mrt 1949	52.817	350.470	125.042	165.800	426.000
10 Mrt 1949	52.817	367.082	125.042	147.700	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.455	765	62.693
24 Febr. 1949	991.334	172.686	765	170.181
3 Mrt 1949	1.024.814	165.103	837	162.984
10 Mrt 1949	1.019.189	165.754	860	163.391

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goud-voorraad	Vorderingen o. b. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegoeed op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
3 Febr. 1949	27.726	12.329	1.048	9.023	534	582
10 Febr. 1949	27.825	12.373	1.085	8.566	533	597
17 Febr. 1949	27.849	12.316	1.243	7.876	612	626
24 Febr. 1949	27.817	12.077	2.144	8.037	765	644
3 Mrt 1949	27.873	12.246	2.874	8.066	718	629
10 Mrt 1949	27.929	11.826	2.865	8.892	318	642

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
3 Febr. 1949	900	93.018	84.068	405	1.830	5.297
10 Febr. 1949	914	92.732	83.533	633	1.737	5.470
17 Febr. 1949	915	92.313	82.779	401	2.047	5.808
24 Febr. 1949	915	93.242	82.810	1.045	1.965	6.548
3 Mrt 1949	915	94.693	84.368	1.202	1.760	6.455
10 Mrt 1949	915	94.029	83.941	1.166	1.801	6.161

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buitenswissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
28 Febr. 1949	5.848,0	276,4	169,2	47,5	4.290,7	1.602,3
7 Mrt 1949	5.849,4	280,7	150,5	47,5	4.233,7	1.652,0
15 Mrt 1949	5.853,3	297,6	151,5	47,5	4.178,8	1.734,2

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

Activa:	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Dec. 1948	31 Jan. 1949	31 Dec. 1948	31 Jan. 1949
	Kas, kassiers en daggeldleningen	93	54	117
Ned. schatkistpapier	2116	2089	2684	2642
	2209	2143	2801	2715
Ander overheidspapier	30	29	133	128
Wissels	3	3	5	5
Bankiers in binnen- en buitenland	105	96	144	131
Prolong. en voorsch. tegen effecten	34	35	45	45
	172	163	327	309
Debiteuren	452	461	546	560
Effecten en syndicaten	15	15	19	19
Deelnemingen (incl. voorschotten)	27	27	37	37
	494	503	602	616
Gebouwen	9	11	15	17
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2885	2821	3746	3658
Passiva:				
Crediteuren	2398	2268	3045	2894
Wissels	1	1	1	1
Deposito's op termijn	226	228	346	346
Kassiers en genom. daggeldl.	5	5	—	6
Diverse rekeningen	25	87	50	110
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2651	2589	3443	3357
Aandelenkapitaal	157	158	207	208
Reserve	77	74	96	93
	2885	2821	3746	3658

OVERZICHT DER LAATSTE VIER VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.
(in miljoenen guldens).

Actief	data	28-2-'49	7-3-'49	14-3-'49	21-3-'49	Passief	data	28-2-'49	7-3-'49	14-3-'49	21-3-'49
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto		— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	Kapitaal		20,0	20,0	20,0	20,0
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht		—	—	—	—	Reservefonds		12,8	12,8	12,8	12,8
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.800,0	1.800,0	1.800,0	1.800,0	Bijzondere reserves		54,4	54,4	54,4	54,4
Voorschotten in rekening-courant op onderpand (incl. beleningen)		164,6 ²⁾	160,2 ²⁾	146,9 ²⁾	143,1 ²⁾	Pensioenfonds		20,1	20,1	20,1	20,1
Voorschotten aan het Rijk		—	—	—	—	Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst		1,5	1,5	1,5	1,5
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)		108,2	108,2	108,0	107,6
Munt en muntmateriaal:						Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)		3.045,2	3.018,7	2.984,3	2.956,1
Gouden munt en gouden muntmateriaal		439,2	439,1	439,1	439,1	Bankassigaties in omloop		0,2	0,1	—	0,4
Zilveren munt, enz.		4,6	4,7	4,9	5,1	Rekening-courant saldo's:					
Papier op het buitenland		204,3	178,0	148,6	131,0	's Rijks Schatkist, bijzondere rekening		173,8	191,4	190,8	220,2
Tegood bij correspondenten in het buitenland		130,6	149,7	168,7	207,9	Geblokkeerde saldo's		250,5	250,5	250,5	250,5
Buitenl. betaalmiddelen		6,2	6,2	6,1	6,0	Saldo's van banken in Nederland		4,0	4,0	3,9	11,8
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen		179,4	182,4	183,3	186,1	Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen		38,7	33,2	31,4	46,6
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds		107,9	108,4	107,9	107,9	Andere vrije saldo's		328,5	344,6	349,8	333,9
Gebouwen en inventaris		2,5	2,5	2,5	2,5	Crediteuren in vreemde		332,6	318,6	329,0	390,4
Diverse rekeningen		47,8	44,0	45,7	46,6	geldsoort		102,0	102,5	102,4	53,3
		4.587,1	4.575,2	4.553,7	4.575,3	Diverse rekeningen		94,6	94,6	94,8	95,7
								4.587,1	4.575,2	4.553,7	4.575,3
¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen		—	—	—	—						
²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15-3-1933 Staatsblad no. 99)		36,9	36,9	36,9	36,9						

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

139,0 138,6 137,7 136,8

Te koop aangeboden

Moderne Fabrieksgebouwen en Kantoren

annex meerdere woningen, gelegen aan vaarwater, bebouwd oppervlak \pm 3.000 M².

Enkele woningen direct leeg te aanvaarden.

Fabriek en kantoren in onderling overleg op nader te bepalen datum.

Br. ond. lett. L. H. Adv. Kant. Janssens & Co, Spui 15-19, A'dam.

De werkloosheid in België

Zie hiervoor het Maart-nummer van het

Economisch- Statistisch Kwartaalbericht

Research uitgave van
het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnementen f 6,50

voor abonné's E.-S.B. f 5,—

Telefoon 38040, Rotterdam

Giro no. 8408

Waar haar charme tekort schiet, gebruikt de zeemeermin het sterkste wapen:

AALBORG - AKVAVIT

Vacatures

Door de

Algemene Kunstzijde Unie N.V.

te Arnhem worden gevraagd

enige bekwame krachten

voor het verrichten van administratief-organisatorische werkzaamheden.

Vereist wordt: Middelbare Schoolopleiding en ruime ervaring op het gebied van bedrijfsadministratie.

Leeftijd niet beneden 30 jaar.

Zij, die in het bezit zijn van het diploma Moderne Bedrijfsadministratie van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel, het Diploma M.O. Handelswetenschappen of vergevorderd zijn in de Accountantsstudie genieten de voorkeur.

Soll. met uitvoerige gegevens en voorzien van pasfoto worden ingewacht aan het adres: Velperweg 76, Arnhem.

DE JAVASCHE BANK

vraagt voor onmiddellijke indiensttreding op de afdeling Directie-Secretarie van haar kantoor te Amsterdam

● een vrouwelijke werkkraacht

niet ouder dan 25 jaar.

Minimum vereisten: Einddiploma H.B.S.-5 j. of daarmee gelijkwaardige opleiding.

Vlot en accuraat kunnen typen en stenograferen, behoorlijke kennis van de moderne talen, in het bijzonder Engels.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen omtrent genoten opleiding, eventuele vroegere en tegenwoordige betrekking, praktische ervaring enz., uitsluitend schriftelijk aan het adres: Keizersgracht 666—668, Amsterdam-C.

HET FINANCIËELE DAGBLAD zoekt een

dr. of drs. in de economie

die in staat is artikelen te schrijven over de economische en financiële problemen van de dag. Brieven aan de Directie van Het Financiële Dagblad, postbus 216, Amsterdam.

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 28 Maart a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Accountantsassociatie KLIJNVELD, KRAAYENHOF & Co.

vraagt voor haar kantoren te Amsterdam en Groningen:

ACCOUNTANTS,
lid N. I. v. A. of V.A.G.A.

en voor haar kantoor te Amsterdam:
1e, 2e en 3e ASSISTENTEN

Sollicitaties te richten aan het kantooradres:
Tesselschadestraat 18, Amsterdam (W.).

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Henripman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W. Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries, Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60;
voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Ook voor Beschikbare Krachten is een annonce in „Economisch-Statistische Berichten” de aangewezen weg. Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetehende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toetsel 6). Advertentie-tarief f 0.40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare Krachten” f 0.60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.